

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**İSTİHBARAT SİSTEMLERİNİN ULUSAL GÜVENLİĞE ETKİSİ: TÜRKİYE
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Halil İbrahim KOCA

**Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri Programı**

Eylül, 2020

**T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

**İSTİHBARAT SİSTEMLERİNİN ULUSAL GÜVENLİĞE ETKİSİ: TÜRKİYE
ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Halil İbrahim KOCA
(Y1612.300003)**

**Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı
Uluslararası İlişkiler ve İstihbarat İncelemeleri Programı**

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Kamil Veli NERİMANOĞLU

Eylül, 2020

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “İstihbarat Sistemlerinin Ulusal Güvenliğe Etkisi: Türkiye Örneği ” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve etik geleneklere aykırı düşecek bir davranışımın olmadığını, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve onurumla beyan ederim.

Halil İbrahim KOCA

Babam Mustafa Koca'ya
Aziz Türk İstihbaratçılara,
DERİN SAYGI, SEVGİ VE İÇTEN DUYGULARLA İTHAF OLUNUR.

ÖNSÖZ

Tez için belirlenen konunun günümüz ve gelecek açısından önemi ele alınmıştır. Devletlerin hem ülke içerisinde hem de uluslararası alanda rakip ve dost devletlere karşı güçlü olmasını sağlayan en önemli etkenlerin başında istihbarat gelmektedir. İstihbaratın sadece savaş zamanında değil barış zamanında etkin bir şekilde kullanılmasıyla önemi her geçen gün artmaktadır. Bu yüzden İstihbarat teşkilatının etkin ve güvenilir bir istihbarat toplaması çok önemlidir. Bu tezde istihbarat sistemlerinin ulusal güvenliğe etkileri ve elde edilen istihbarat sonucu ulusal güvenlik politikalarının belirlenme süreci, Türkiye örneği verilerek ele alınmıştır. Tezimin başlangıcından tamamlanmasına kadar desteğini esirgemeyen anneme, kardeşlerime, eşime, çocuğuma, tez yazım esnasında hayata gözlerini kapatan babama ve en başta değerli danışman hocam İAÜ ORKAM Müdürü Prof. Dr. Kamil Veli NERİMANOĞLU'na, üniversite lisans eğitimimde tanıştığım ve üzerimde emeği çok olan İAÜ EPPAM Müdürü Dr. Öğrt. Üyesi Filiz KATMAN hocama, istihbarat alanında akademik çalışmaları ile bilenen Karabük Üniversitesinin değerli hocalarından Doç. Dr. Ali ASKER hocam olmak üzere emeği geçen tüm hocalarıma derin saygılarımı ve içten teşekkürümü arz etmeyi bir borç bilirim.

Eylül, 2020

Halil İbrahim KOCA

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
ÖZET.....	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. İSTİHBARAT TANIMI KURAMLAR VE SİSTEMLERİ.....	1
2.1 İstihbarat Kavramı	1
2.2 İstihbaratın Tarihçesi	2
2.3 İstihbaratın Bileşenleri	4
2.4 İstihbaratın Fonksiyonları	6
2.5 İstihbarat Alanları.....	8
2.5.1 Siyasi istihbarat	9
2.5.2 Askeri istihbarat	10
2.5.3 Ekonomik istihbarat	10
2.5.4 Sosyal istihbarat	11
2.5.5 Coğrafi istihbarat.....	12
2.5.6 Biyografik istihbarat	12
2.5.7 Ulaşım ve iletişim istihbaratı	13
2.5.8 Bilimsel ve teknik istihbarat	13
2.5.9 Siber istihbarat	14
2.6 İstihbarat Toplama Teknikleri	15
2.6.1 İnsani istihbarat veya casusluk.....	15
2.6.2 Teknik istihbarat	17
2.6.2.1 Sinyal istihbarat.....	17
2.6.2.2 Fotoğraf, görüntü istihbaratı	18
2.6.2.3 Uydu istihbaratı.....	18
2.6.2.4 Elektronik istihbarat	19
2.7 İstihbarat Sistemleri.....	19
2.8 Türkiye'deki istihbarat	19
2.9 Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT).....	21
2.10 Diğer ulusal güvenlik ve istihbarat kurumları	26
3. ULUSAL GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINDA İSTİHBARATIN ÖNEMİ VE TÜRKİYE	28
3.1 Güvenlik ve Ulusal Güvenlik Kavramları.....	28
3.2 Ulusal Güvenlik Faktörleri.....	32
3.2.1 Ortam	32
3.2.2 Çevre	33
3.3 Ulusal Güvenlik Politikaları.....	37
3.4 İstihbarat Sistemlerinin Uluslararası Siyaset Üzerindeki Etkileri.....	41

3.5 İstihbarat Sistemlerinin Ulusal Güvenlik Politikaları Üzerindeki Etkileri.....	45
3.6 Türkiye'nin Güvenlik Politikaları	46
4. SONUÇ.....	58
KAYNAKÇA	63
ÖZGEÇMİŞ.....	67

KISALTMALAR

TDK	: Türk Dil Kurumu
MİT	: Milli İstihbarat Teşkilatı
EGM	: Emniyet Genel Müdürlüğü
İDB	: İstihbarat Daire Başkanlığı
CIA	: Central Intelligence Agency – Merkezi İstihbarat Ajansı
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DMI	: Department Of Military Intelligence – Askeri İstihbarat Bölümü
DNI	: Department of Naval Intelligence – Deniz İstihbarat Bölümü
IC	: Intelligence Center – İstihbarat Merkezi
SIGINT	: Signals Intelligence – Sinyal İstihbaratı
GEONIT	: Geospatial Intelligence – Coğrafi Konum İstihbaratı
MASINT	: Measurement and Signature Intelligence – Ölçme ve İz İstihbaratı
ASELSAN	: Askeri Elektronik Sanayii
HAVELSAN	: Hava Elektronik Sanayii
HUMINT	: İnsani İstihbarat
TEKIS	: Teknik İstihbarat
İHA	: İnsansız Hava Aracı
MAH/MEH	: Milli Emniyet Hizmetleri Riyaseti
DİHMİTK	: Devlet Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilat Kanunu
GES	: Genelkurmay Elektronik Sistemler
MİKK	: Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname

İSTİHBARAT SİSTEMLERİNİN ULUSAL GÜVENLİĞE ETKİSİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

ÖZET

Sınırların hızla kalkması ve dünyanın küçülmesi ile birlikte ülkeler arası etkileşim de her geçen gün artmaktadır. Bu durum ülkeler arası işbirliklerini arttırdığı gibi tarih boyunca savaşmayı çok seven insanoğlunun çatışmalarına da zemin hazırlamaktadır. Teknolojik gelişmelerin hızla sürdüğü, iletişim ağlarının genişlediği günümüzde, gizliliğin sağlanması da çok daha zorlu bir hale gelmiştir. İstihbarat sistemleri, bu gelişmeler ışığında ülkelerin ihtiyaç duyduğu bilgileri ve gelişmeleri aktararak askeriyeden ekonomiye, siyasetten güvenliğe hemen her alanda geliştirilen politikalara ışık tutmaktadır. Bu doğrultuda istihbarat sistemlerinin ulusal güvenliğin üzerinde büyük bir etkiye sahip olduğundan söz etmek mümkündür. Çalışma kapsamında istihbarat sistemlerinin ulusal güvenlik üzerindeki etkilerini incelemek adına öncelikli olarak istihbarat sistemi olgusu ele alınmış, tarihsel gelişimden ve alanlarından bahsedilmiştir. Daha sonra ulusal güvenlik olgusu ele alınırken, ulusal güvenliği etkileyen faktörler incelenmiştir. Çalışma kapsamında Türkiye'nin ulusal güvenlik olgusu içerisinde istihbaratın rolü ve etkinliğı incelenerek çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: *İstihbarat, Güvenlik, İstihbarat Sistemi, Ulusal Güvenlik*

EFFECT OF NATIONAL SECURITY INTELLIGENCE SYSTEM: IN TURKEY

ABSTRACT

With the rapid removal of borders and the shrinking of the world, the interaction between countries is increasing day by day. This not only increases cooperation between countries, but also paves the way for the conflicts of human beings who love to fight throughout history. In today's world where technological developments continue rapidly and communication networks expand, ensuring confidentiality has become even more challenging. Intelligence systems shed light on the policies developed in almost every area from military to economy, politics to security by transferring the information and developments needed by countries in light of these developments. In this regard, it is possible to mention that intelligence systems have a great impact on national security. Within the scope of the study, in order to examine the effects of intelligence systems on national security, the phenomenon of intelligence system was primarily addressed and historical development and its areas were mentioned. Then, while dealing with the phenomenon of national security, the factors affecting national security were examined. Turkey's study was completed by examining the role and effectiveness of intelligence in national security cases under study.

Keywords: *Intelligence, Security, Intelligence System, National Security*

1. GİRİŞ

Günümüz ülkeleri açısından temel sorunların başında ulusal güvenlik gelmektedir. Bugün birçok ülke, ulusal güvenliğin sağlanabilmesi adına önemli bütçeler ayırmakta ve çeşitli uygulamalara yönelmektedir. Özellikle dünya genelinde artan terör olayları ile birlikte ulusal güvenliğe verilen önem çok daha artmış durumdadır. “Soğuk Savaş” döneminde gelişim gösteren istihbarat olgusu, günümüz ülke yönetimleri tarafından ulusal güvenliğin sağlanmasında önemli bir araç olarak görülmektedir. Bu doğrultuda ulusal güvenlik ile istihbarat sistemleri arasında kuvvetli bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Küreselleşen dünyada siyasi ilişkilerin çok daha yoğun bir hal aldığı gerçeğinden yola çıkarak çalışma konusu belirlenmiştir.

Çalışmanın konusu istihbarat sistemlerinin ulusal güvenlik üzerindeki etkileridir. Buna bağlı olarak da çalışma kapsamında istihbarat sistemlerinin ulusal güvenlik üzerindeki etkilerinin belirlenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca istihbarat sistemleri ve ulusal güvenlik olgusu hakkında kapsamlı bilgilere ulaşılması ve iki olgu arasındaki ilişkinin incelenmesi çalışmanın temel amacı arasında yer almaktadır. Ulusal güvenlik konusunun yalnızca ülke yönetimlerini değil doğrudan toplumu da ilgilendiriyor olması çalışmanın oldukça geniş bir kitleye hitap etmesi anlamına gelmektedir ki bu da çalışmanın önemini arttırmaktadır. Bununla birlikte istihbarat sistemlerinin ulusal güvenlik üzerindeki etkileri üzerine bilgiler sunacak olması konuya ilişkin ilgili taraflara ve gelecek çalışmalara kaynak oluşturacak olması da çalışmanın önemini arttıran bir diğer unsurdur.

Çalışmanın “İstihbarat Tanımı, Kuramları ve Sistemleri” bölümünde istihbarat kavramını ele alarak açıklamaya, tarihçesine, kuramına, bileşenlerine ve fonksiyonlarının yanısıra istihbarat toplama tekniklerine değinerek istihbarat sistemleri hakkında bilgiler verdik. İstihbarat olgusu bireylere, toplumlara ve ülkelere yönelik tehditlerin artması ile birlikte bir zorunluluk sonucu ortaya çıkmıştır. İnsanlığın var oluşundan beri istihbaratçılık dünyanın en eski

mesleklerinden birisi olmuştur, birçok ulus, toplum ve hatta bireyler elde ettikleri bilgiler sonucunda ciddi kararlar vermişlerdir, bilginin doğruluğunu sorgulayanlar belirledikleri doğru stratejiler ile başarıya ulaşmışlardır. Bilgi çağında yaşadığımızdan dolayı bilgi ulaşmak çok daha kolay olsada bu bilginin altında bulunan doğru ham bilgiye ulaşmak çok daha karmaşık bir hal almıştır bu yüzden istihbarat/istihbaratçılık çok daha önemli bir hal almıştır.

Çalışmanın “Ulusal Güvenliğin Sağlamasında İstihbarat Sistemlerinin Önemi ve Türkiye” adlı bölümünde ulusal güvenlik kavramı ele alınmış, bu kavramın tarihsel sürecinin yanında, toplumsal düzeni sağlamak adına polis erkinin ortaya çıkış sürecine değilmiş, ulusal güvenliğin bileşenleri ve ulusal güvenlik politikalarını etkileyen faktörler açıklanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda İstihbarat sistemlerinin uluslararası siyaset üzerindeki etkileri incelenerek, ulusal güvenlik politikalarına yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Türk istihbaratının temel yapı taşı durumunda bulununan Milli İstihbarat Teşkilatı anlatılarak Türkiye'nin güvenlik politikalarındaki aşamalar açıklanmaya çalışılmış, ulusal güvenlik olgusu içerisinde istihbaratın rolü ve etkinliğı incelenmiş, MİT bünyesinde gerçekleşen kanun değışliklerinin nedenleri anlatılmıştır. Küreselleşme ve teknolojik gelişmeler ile birlikte devlet arasında sınırlar artık kalkmış gibi gözükmektedir. Ulusal güvenlik kavramı, terörizmin uluslara arası bir boyut alması ile daha karmaşık bir yapıya bürünmüştür. Bu yüzden ulusal güvenlik kavramı ile birlikte istihbaratın önemi çok daha artmış bir durumdadır. Eskiden ulusal güvenlik kavramı sınırları korumak olarak algılsada günümüzde sınırların korunmasın yanında ülkelerin uluslararası alanda itibarı ile birlikte ekonomik, siyasi ve toplumun korunmasında ulusal güvenliğin alanı içerisine girmiş durumadır. Ulusal güvenlik kavramı bir iç mesele olmanın yanında aynı zaman da bir dış mesele haline gelmiştir. Buda ulusal güvenlik konusun öneminin artmasına neden olmuştur. İstihbarat sistemlerinden bağımsız ulusal politika belirlemek mümkün değildir. Dünya tarihine baktığımızda hem günümüzde hemde eski çağlarda güçlü olan devletler gelişmiş bilgi ağı sayesinde yani gelişmiş istihbarat sistemleri sayesinde belirledikleri politikalar ve stratejiler ile başarılı olup etkinliklerini artırmışlardır. Hemen ulusal alan içersinde hemde uluslararası alanda başarılı olabilmen en önemli yolu gelişmiş istihbarat sistemlerdir. Bu alanda gelişmiş

lkelerden olan ABD ve İngiltere gelişmiş istihbarat ağlarını kullanarak elde ettikleri bilgiler sonucunda uluslararası arenada etkinliği korumak ve artırmak istemektedir. Konu bu yüzden ülkeler, karar alıcılar ve yöneticiler için çok önemlidir. Türkiye’de diğer bütün devletlerde olduğu gibi güvenlik politikalarını ve algılarını belirlerken istihbarat sistemlerinden yararlanmaktadır. Milli güvenlik politikalarını belirmede en etkin olan kurum Milli İstihbarat Teşkilatıdır. Türkiyenin bulunduğu jeopolitik konum gereği ve tarihsel sorumluluğundan dolayı ulusal güvenlik politikalarını belirlerken daha dikkatli davranmalıdır. Bu yüzden Türkiye’nin güvenlik algılarını bilmek ve Milli İstihbarat Teşkilatını bilmenin önemi artmıştır.

Sonuç bölümünde ise, tez boyunca ulaşılan bilgiler derlenmiştir. İstihbarat sistemlerinin, hem ulusal güvenlik politikalarının belirlenmesinde ki etkisi, hemde Türkiye’nin gerek ulusal gerekse uluslararası alanda etkinliğini artırmak için oluşturacak olduğu politikalarda istihbaratın neden önemli olduğu üzerinde durulmuştur. Türkiyenin jeopolitik konumunun getirdiği risklerin yanında sunmuş olduğu güzellikleri asla unutulmalıdır. Bu güzelliklerinin ve toplumun devamlılığını sağlamak çok önemlidir, bu devamlılığı sağlamak sadece devletten beklenemez, her bir Türk vatandaşının asli görevidir. Cesur, girişken, üreten ve sorgulayan bir toplum oluşturarak anayasal düzen içerisinde devlete ve kurumlara destek olunmalıdır.

2. İSTİHBARAT TANIMI KURAMLAR VE SİSTEMLERİ

2.1 İstihbarat Kavramı

Türk Dil Kurumun'da güncel haliyle istihbarat “yeni öğrenilen bilgiler, haberler, duyumlar” ve “bilgi toplama, haber alma” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2018). İstihbarat kelimesinin karşılığı olarak kullanılan İngilizce “intelligence” terimi Türkçede “zekâ, akıl, bilgi ” gibi entelektüel – olumlu anlamlara gelmektedir. (Özkan, 2004: 24).

“İstihbarat nedir” sorusu, sadece ülke güvenliği veya savunması ile ilgilenen veya bu alanda görevli olan sorumluların ilgi alanına giren bir konu değildir. Bu soru kendi içinde çok farklı bileşenleri olan ve yine farklı tanımlamalarla ifade edilen bir husustur. İstihbarat kavramının tanımı konusundaki çeşitlilik de işte bu çok yönlülüğünden doğmaktadır. Thomas F. Troy ise istihbaratı düşmandan elde edilen bilgi olarak tanımlamaktadır (Troy, 1991: 438). İstihbarat teorisyeni olan Lowenthal istihbaratı şu şekilde yorumlamıştır. Lowenthal'a (2009: 8) göre;

- *Süreç olarak istihbarat:* İstihbarat istenen, toplanan, analiz edilen ve dağıtılan belirli tipte bilgi olarak düşünülebilir.
- *Ürün olarak istihbarat:* İstihbarat analizler ve istihbarat aktivitelerinin süreçlerinin ürünü olarak düşünülebilir.
- *Organizasyon olarak istihbarat:* istihbarat çeşitli faaliyetler yürüten birimler olarak düşünülebilir.

Konunun esas aktörlerinden olan Milli İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı'na göre ise istihbarat, “devletin belirlediği ihtiyaçlar kapsamında, açık, yarı açık ve kapalı kaynakların bir araya getirildiği haber, bilgi ve belgelerin, devamlı olarak, işlenmesi süreci sonunda edinilen ürün” şeklinde tanımlanmıştır (MİT, 2018).

2004 İstihbarat Reformu ve Terörizmi önleme Kanununa (Intelligence Reform and Terrorism Prevention Act of 2004 : IRTPA) göre ise “Ulusal İstihbarat “ve “Ulusal

Güvenlik ile İlgili İstihbarat” ile kastedilen, ABD içinde ya da dışında kaynağı neresi olursa olsun toplanan tüm istihbarattır (DNI, 2015: 1).

Emniyet Genel Müdürlüğü, İstihbarat Dairesi Başkanlığı istihbaratı, “ihtiyaç duyulan alanlarda, çeşitli imkân ve vasıtalarla, elde edilen bilgilerin işlenmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanarak bunlardan bir sonuç çıkartılması” olarak ifade etmiştir (EGM / İDB, 2018).

İstihbarat teorisi alanında önde gelen bir isim olan eski CIA (Central Intelligence Agency, Merkezi İstihbarat Ajansı) yöneticilerinden Sherman Kent istihbarat kavramını tanımlarken daha çok bilgi toplama, analiz etme, değerlendirme ve bunları sahada uygulama vurgularına ağırlık vermektedir. Yine istihbarat için “yüksek düzey sivillerin ve askerlerin, ülkenin refahını korumak için ihtiyaç duyduğu enformasyon” tanımını yapmaktadır. Kendisine ait bir diğer tanımda ise, “başarılı bir eylemin temelini oluşturmak için, gerekli olan bilgiye ulaşma gayreti” şeklinde tarif yapmaktadır. Kent özellikle istihbaratın süreklilik gerektiren bir alan olduğunu ifade etmekte, bu bağlamda istihbarat servislerinin “bir dakika dahi uyuklama şansları olmadığını” vurgulamaktadır (Kent, 2003: 10).

2.2 İstihbaratın Tarihçesi

Tarih boyunca yöneticiler, istihbaratı yoğun ve değişik oranlarda başarılı olarak devlet yönetiminde kullanmışlardır. İstihbaratçılık için dünyanın en eski mesleklerinden birisi ifadesinin kullanılması istihbaratın tarih boyunca önemli olduğuna işaret etmektedir.

Hız. Musa'nın Filistin'in yerleşim yeri olarak kullanıp kullanılmayacağı hakkında bölgeye gönderdiği istihbaratçılara, bir peygamber değil, bir komutan veya devlet adamı olarak sorduğu sorular esasen stratejik istihbaratın bütün unsurlarını içermektedir. Ülkenin coğrafyası, halkın nitelik ve niceliği, askeri coğrafyası, ekonomik durumu, araştırılması istenen konular olarak tespit edilebilir. Her bir Yahudi kabilesini temsilen seçilen 12 casus gidip bilgileri toplayıp gelmişlerdir. Getirdikleri bilgiler bir toplantıda ileri gelenler tarafından değerlendirilmiştir. Kamuya açık yapılan bu değerlendirme sonucunda Yahudiler arasında düşmanın çok güçlü olduğu inancı ile panik çıkmış,

Yahudileri Filistin'e götüremeyen Hz. Musa, kavmi ile birlikte 40 yıl çölde kalmayı tercih etmiştir (Joseph, 1991: 7).

M.Ö. 1580-1150 arasında Mısır'da istihbarat kendi içinde esir sorgucularından özel iz sürücülere kadar değişik alt birimlere ayrılan bir eğitim ve profesyonel bir meslek haline gelmiştir (Clauser vd, 1975: 7). "İncil'de casusluk öyküleri ile doludur. İlk kayda, Hz. Yusuf'un onu tanımayan kardeşleri ile Mısır'ın üst düzey yöneticisi olarak karşılaşması sırasında rastlanır. Hz. Yusuf, Filistin'den Mısır'a yiyecek temin etmek için gelmiş olan kardeşlerini casuslukla suçlar. Hz Musa'nın ölümünden sonra yerine geçen Hz. Harun da Filistin'e iki casus yollamıştır. Bu iki casustan alınan bilgilere dayanılarak Yahudiler Filistin'e saldırmışlar, ancak iki Yahudi casusa yardımcı olan kadının evine dokunulmamıştır. Bir CIA (Central Intelligence Agency, Merkezi İstihbarat Ajansı) yayını olan "Studies in Intelligence" adlı çalışmada bu iki olay karşılaştırılmış, Hz. Musa'nın yolladığı casusların geri döndüklerinde açıklamalarını kamuya açık yapmaları amatörce bulunmuş, öte yandan Joshua'nın geri gelen iki casusu gizlice dinlemesinin profesyonelce olduğu yorumu yapılmıştır" (Özdağ, 2014: 42).

Napolyon döneminde oluşan savaşlarda istihbaratı etkin bir şekilde kullanmıştır, İstihbaratın etkin kullanılmasında ekonomik ve siyasi gelişmeler etkin olmuştur. Fransız Devriminde önce burjuvazi etkin değilken devrim getirdiği süreç ile birlikte devlet yönetiminde çok daha etkin bir konum haline gelmişlerdir. Burjuvazinin bu kadar etkinliği savaşların yapısında değişikliği beraberinde getirmiş, daha önceden savaşlar cephede yapılıp cephe kaybedilince savaşta kaybedilmiş sayılırken, artık savaş ulusal kaynakların tamamı kullanılarak bütün bir ulusal alana yayılan ve onları destekleyen uluslar olarak ortaya çıkmıştır. Yani savaşlar artık ulusların sahip oldukları bütün milli ve manevi unsurlar ile bütün milleti kapsar hale gelmiştir. "Bundan dolayı, karargâhında istatistik dairesi oluşturan Napolyon, bir yandan stratejik istihbarat yaparken diğer yandan da operasyonel ve taktik istihbaratı etkin bir şekilde kullanmıştır" (Özdağ, 2014: 47).

Savaş teorisyeni Clausewitz, istihbarattan elde edilen bilginin değerini hep küçümsemmiştir. "Savaşta verilen birçok istihbarat raporu çelişkili hatta yanlış" diyen Clausewitz, gerekli olan şeyin komutanın hisleri ve iradesi olduğunu

söyler (Herman, 1999: 19). Clausewitz istihbarat çalışmalarının değerini ve elde edilen çalışmalar neticesinde ortaya çıkan sonuçları anlamakta Napolyona göre çok geç kalmıştır. Fransızlar istihbaratın kurumsallaşması alanına ilk çalışmaları 1855 yılında ordu içerisinde istihbarat bölümü kurarak oluşturmuşlardır. 1877 yılında ise İngilizler yine askeri alanda Department Of Military Intelligence (DMI) ve Department of Naval Intelligence (DNI)'i istihbarat birimlerini kurmuşlardır (Herman, 1999: 137).

Geçmişte toplumdaki bireylerin çoğu, bilgi, güç ve sermaye dolaşımında önemsenmeyen sınırlı rollerle sahiptir. Günümüzde bilgi; artık birkaç devlet, elit kurum veya bir avuç kişiyi korumak için değil ulusların, malların, toplumların ve ticaretin akışı bir fikir atlası yaratmış ve sosyo-demografik özellikler yeniden şekillenmiştir. Literatürde yer alan ifadelerle göre değişen dünyanın ulusal güvenlik anlayışı; tersine göç, fikirlerin, istihbaratın ve inovasyonun birçok farklı kaynaktan sağlanması yeni bir küreselleşme aşamasını açıklamaktadır. Son otuz yılda, küresel istihbarat edinim zincirlerinin, stratejilerin nasıl değiştiğini, fikirleri geliştirme ve uygulama şekillerinde yenilik, araştırma, test, geliştirme ve uygulamayı birbirine bağlayan küresel ağlardan ortaya çıkacağını açıklamak gerekmektedir. Birbirine farklı alanlarda bağlanan dünyanın dinamizmi ve canlılığı, zenginlik, özgürlük ve güvenlik yaratma potansiyeline sahip olarak dönüşmektedir.

Günümüzde küreselleşmenin hızla artması ile birlikte etnik çatışmalarda artmış, soğuk savaş döneminin aksine, SSCB –ABD arasındaki coğrafyalara yönelik yapılan istihbarat çalışmaları bütün dünyayı kapsar hale gelmiştir. ABD’de yayınlanan istihbarat raporlarına göre 2008 yılı için 150 ülke istihbarat çalışmalarının konu ve hedefi ilan edildiği söylenmiştir (Özdağ, 2014: 52).

2.3 İstihbaratın Bileşenleri

İstihbarat olgusu bireylere, toplumlara ve beraberinde ülkelere yönelik tehditlerin artması ile birlikte bir zorunluluk sonucu ortaya çıkmıştır. Bu tehditleri, tek bir başlık altında toplamak da mümkün olmayıp birçok farklı tehdit unsurundan söz etmek mümkündür. Bununla birlikte istihbarat analizi ve istihbarat çarkı olguları, istihbarat bileşenlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu olgular ve kapsamaları ise şu şekildedir

- **İstihbarat Analizi:** İstihbarat olgusunun gelişimi ile birlikte istihbaratın kapsadığı alanı istihbarat kavramı tek başına karşılayamamaya başlamıştır. Bu da istihbarat kavramının yanında yardımcı kavramların gelişimini zorunlu hale getirmiştir. İstihbarat analizi de bu anlamda ortaya çıkan bir kavram olup istihbarat olgusunun iki temel bileşeninden biri konumundadır. İstihbarat olgusunun gelişmesi ile birlikte istihbaratın ilişki içerisinde olduğu olgular da artmıştır. Bununla birlikte istihbaratı oluşturan unsurlar da çoğalmıştır. Bu durum istihbarat kapsamında elde edilen bilgilerin, ilişki kurulan alanların ve benzeri unsurların işlevselliğini arttırmak adına belirli bir analizde bulunma gerekliliğini doğurmuştur (Krizan, 1999: 6).
- **İstihbarat Çarkı:** Bu kavram kesintisiz bir şekilde devam eden istihbarat sürecini tanımlamak için istihbarat kuruluşları tarafından kullanılmaktadır. Bu çarkın evrelerinin sayısı ve tanımları farklılık gösterebilmektedir. İstihbarat çarkına ilişkin literatürde kabul görmüş yaklaşımlardan biri de Kahneman'a (2011: 184) aittir. Kahneman, istihbarat çarkını istihbarat olgusu için ideal bir durum olarak kabul ederken istihbarat olgusu içerisindeki tüm aşamaların birbirine entegre bir yapıda olduğunu ifade etmektedir. Bu doğrultuda istihbarat çarkının da 7 aşamadan oluştuğunu belirtirken, bu aşamalar ve kapsamaları şu şekildedir:
- **İhtiyaçlar (Requirements):** Karar alıcılar IC'ye hedef alması gereken tehditleri ve meseleleri söyler.
- **Toplama (Collection):** IC bu hedeflerle ilgili bilgiyi 5 toplama mekanizması ile derler.
- **İşleme ve Kullanma (Process and Exploitation):** Toplanan istihbaratın büyük çoğunluğu (özellikle; SIGINT, GEOINT ve MASINT ile toplanan) çeşitli tekniklerle işlenene kadar faydalı değildir. Yabancı iletişim dinlemeleri tercüme edilmek zorundadır, uydu görüntülerinin yorumlanması gerekir. Bu süreç atlandığında elde edilen ürüne ham istihbarat (raw intelligence) denir.
- **Analiz ve Üretim (Analyze and Production):** Analistler tüm ham istihbaratı istekleri doğrultusunda ele alır ve sonuç oluşturur. Analistler, analizleri işleyerek IC'nin özet görüşü olan ürüne dönüştürürler.

- **Dağıtım (Dissemination):** İstihbaratın hükümetin çeşitli kademelerindeki müşterilere dağıtımını yapılıır.
- **Tüketim (Consumption):** Kararalıcılar istihbarat içeriğini değerlendirir ve vardıkları sonuçları çeşitli seviyelerde politika yapmada kullanırlar.
- **Geri Besleme (Feedback):** Müşteriler aldıkları istihbaratın değerini analiz ederler ve sonraki istihbarat ürünlerine yardımcı olması için IC'ye geri bildirim yaparlar.

2.4 İstihbaratın Fonksiyonları

İstihbarat, amacına ve kapsamına göre farklılık değişen bir olgudur. Buna bağlı olarak fonksiyonları da farklılık gösterebilmektedir. Yine de istihbaratın fonksiyonlarına ilişkin genel bir yaklaşımda bulunmak mümkündür. Fonksiyonal istihbarat, istihbarat üretiminin yanı sıra propaganda, psikolojik savaş, koruyucu güvenlik, istihbarata karşı koyma ve örtülü operasyonlarıda kapsamaktadır (Yılmaz, 2018: 91).

- **İstihbarat Üretimi:** İstihbarat, sahip olunmayan bir bilginin ya da verinin üretilmesi ihtiyacına bağlı olarak gelişim göstermektedir. Dolayısıyla istihbaratın fonksiyonlarının başında üretim gelmektedir. Elde edilen tüm bilgiler sınıflandırma, analiz, birleştirme, açıklama ve yorumla işlemlerinden geçmesi gerekmektedir (Yılmaz, 2018: 92).
- **Psikolojik Savaş / Propaganda:** İstihbarat örgütlerinin kamuoyuna en az yansıyan ve açığa vurulan faaliyetidir. Doğası gereği medya bu faaliyetlerin en önemli ayağını oluşturmaktadır. Radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçları kullanılırken yanlış ve eksik verilen haberler, liderleri etkilemek için faydalanılan yerel gruplar veya sivil toplum kuruluşları, halkı yönlendirmek için çalışan ajanlar kullanılan yöntemlerden bazılarıdır. Bu şekilde hedef ülke veya kuruluşlar baskı altına alınmakta, kararalma süreçleri etkilenmeye çalışılmaktadır. Psikolojik savaş ve propaganda ayrımına dikkat etmek gerekmektedir. Psikolojik savaşın ilk adımı hedefi ve kendi gücünü bilmekten ikinci adımı etkili baskı ve ikna yöntemleri ile karşı tarafı psikolojik olarak yıldırma (Yılmaz, 2018: 95).

- **Örtülü Operasyonlar / Faaliyetler:** İstihbaratın bir diğer fonksiyonu örtülü operasyonlar / faaliyetlerdir. Bu fonksiyon aynı zamanda en çok tartışılan fonksiyon konumundadır. Doğrudan doğruya gün yüzüne çıkmadan arka planda yürütülen ve propaganda amacı taşıyan faaliyetler / operasyonlar örtülü operasyonlar / faaliyetler kapsamına girmektedir. Bu gizli ve örtülü operasyonların yapılması için, rakip hedef veya ülkeye savaş ilan etmeye gerek yoktur. Savaşlara göre çok daha sessiz ve gizli yapılmasında dolayı topyekün bir seferberlik gerektirmemektedir. Bu operasyon ve faaliyetleri 3 ana gruba ayırabiliriz.
  - **Siyasi Örtülü Operasyonlar:** Hedef ülkeye yönelik belirlenen projeyi hayata geçirmek için, bu projeyi destekleyecek yönetecek bir vakıf belirlenir veya kurulur. Ülke dışıradan ve içeriden kuşatılmış hale gelmiştir. Projeyi yöneten ülkenin politika çıkarlarına karşı çıkmak isteyen her kesimi içine almaya çalışarak engelleri ortadan kaldırmayı amaçlar. Bütün çalışmalar genel olarak vakıflar üzerinden yürütülür. Konunun anlaşılması için şu örneği verebiliriz. Amerikanın Ulusal Demokrasi Vakfı, diğer ülkelerde demokrasi projeleri adı altında, Amerikan çıkarlarına karşı çıkan kesimleri siyasi, ekonomik, dinsel ve toplumsal bir ağ örerek içerine almış ve engellemiştir (Yıldırım, 2006: 236).
  - **Ekonomik Örtülü Operasyonlar:** Hedef kitle ekonomik olarak zor duruma düşürmek veya desteklemek için yapılan operasyonlardır. Bu operasyonların sırası ile 3 önemli hedefi vardır. Hedef kitlenin kaynaklarını ekonomik stratejilerini korumak için harcamak zorunda bırakmak, dışa bağımlı hale getirmek için borçlandırarak fakirleştirmek ve bunun doğal bir sonucu olarak ortaya çıkacak olan ekonomik kriz ortamının derinleşmesini sağlayarak isyan ve darbelere yol açmaktır (Yılmaz, 2018: 96).
  - **Yarı Askeri/Savaş Benzeri Operasyonlar:** Silahlanacak örgütler kurmak, bu örgütlerinin silahlanmasına ve eğitilmesine yardımcı olmak, askeri alanda danışmanlık yapmak bu yarı askeri/savaş benzeri operasyonların faaliyet alanı içerisinde. “CIA bu tür operasyonları özellikle Latin Amerika’ya yönelecek şekilde kimi

zaman bir uyuşturucu satıcısını yakalamak, kimi zaman ise ezilen insanları kurtarmak görüntüsü altında düzenlemektedir” (Yılmaz, 2018: 96).

- **Koruyucu Güvenlik:** “Güvenlik” ile kastedilen genel anlamda askeri, diplomatik ve ülke güvenliği ile ilgili sırların korunması için ortaya konan çabalar ve tedbirlerdir. “İstihbarata karşı koyma” yabancı istihbarat servislerini faaliyetlerini engelleme adına yapılan dinleme, izleme, takip, düşman servislere sızma gibi akla gelebilen her türlü yöntemi içermektedir. Hedef ülke üzerinde üstünlük sağlamak adına yapılan istihbarat faaliyetlerinin yanında bu ülkelere bilgi kaptırmamak da büyük önem arz etmektedir. Düşmana kaybedilecek bilgi telafisi imkânsız sonuçlara yol açabilir. Bilgilerin özellikle sanal ortamda tutulduğu ve iletişimin çoğunlukla bu kanallar üzerinden yapıldığı düşünüldüğünde siber güvenlik alanında alınacak tedbirler çok önemlidir. Ayrıca bilginin korunmasının yanında şahısların korunması, stratejik kurum ve kuruluşların korunması gibi fiziksel varlıkların korunması tedbirleri de bu kapsamda ele alınabilir. Teknolojinin hızlı gelişmesi ile bilgiye erişim teknolojileride gelişim göstermiş ve ülkeler istihbarat edinme yarışı içerisine girmişlerdir. Bu yüzden koruyucu güvenliğin kapsamı içerisine istihbarat üretimi, psikolojik savaş/propaganda ve örtülü operasyonlar/faliyetlerde girmiştir. İstihbarat çalışmasının alanı kapsamı ve düzeyi ne olursa olsun koruyucu güvenlik tedbirleri almak gerekmektedir (Yılmaz, 2018: 97).

2.5 İstihbarat Alanları

İstihbarat, her geçen gün faaliyette bulunduğu alanları genişletmektedir. Geçmişten günümüze bu faaliyet alanları artarak devam ederken, gelecekte artması muhtemeldir. Günümüzde ise istihbarat alanlarını 9 alt başlıkta ele almak mümkündür. İstihbarat, alanlarına göre, siyasi istihbarat, askeri istihbarat, ekonomik istihbarat, sosyal istihbarat, coğrafi istihbarat, biyografik istihbarat, ulaşım ve iletişim istihbaratı, bilimsel ve teknik istihbarat, siber istihbarattan oluşur. “Sanılanın aksine bu alanlarda sadece strateik istihbarat değil operasyonel ve taktik istihbarat çalışmaları yapılabilir. Önemli olan istihbarın kapsamıdır” (Özdağ, 2014: 61).

2.5.1 Siyasi istihbarat

Siyasi istihbarat doğrudan doğruya ülkenin siyasi kurumlarına, partilerine, anayasal düzenine ve benzeri olgulara yönelik yürütülen istihbarat faaliyetleri içermektedir. Elde edilen bu bilgiler neticesinde o ülkenin iç dinamikleri ve dış politikası tespit edilebilir. Siyasi istihbarat devlet teşekkülünü ve devletlerin uluslararası ilişkilerdeki etkinliğini inceler. Tarih, geçmişin politikasıdır. Dolayısıyla bir ülkenin bugünkü ve gelecekteki politikasını anlamak için, o ülkenin tarihi hakkında bilgi sahibi olmak son derece önemlidir. Tarih, siyasi istihbaratın en önemli inceleme alanlarından biridir. Siyasi istihbaratın diğer bir önemli konusu da politik psikolojidir. Toplumsal grupların, siyasi liderlerin ve partilerin psikolojik durumlarını bilmek, bu kişi ve grupların siyasal karar ve yaklaşımlarını anlamakta yarar sağlayacaktır. Türkiye’de istihbarat alanında bir çok akademik çalışması bulunan Ümit Özdağ’a göre “Siyasi istihbarat sürecinde başarılı bir istihbarat elde etmek için istihbarat analizcisinin hedef ülkeye yönelik, tarih, anayasal yapı, hükmetin etkinliği, dış politikası, ülke içerisinde bulunan siyasi partileri, politik kültürü, baskı gruplarını, seçim sürecini, istihbarat ve polis servislerinin konumunun yanısıra, yıkıcı/bölücü ve propaganda faaliyetlerini göz önünde tutması gerekmektedir (2014: 62-70).

İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçte Amerika Birleşik Devletleri ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyet Birliği arasında uzun yıllar süren gerilim siyasi istihbaratın da en büyük gelişimi gösterdiği dönem olarak ön plana çıkmaktadır. Bu süreçte iki ülke, ajanlar aracılığıyla siyasi istihbarat elde etme yarışına girmiştir. Soğuk SSCB’nin dağılması ve beraberinde Soğuk Savaş’ın son bulmasıyla birlikte ise bu rekabet ortadan kalkarken, yaklaşık 30 yılı aşkın süre boyunca çift kutuplu bir hal alan dünya, Amerika Birleşik Devletleri’nin önderliğinde tek kutuplu bir hale gelmiştir. ABD, mutlak otoritesini korumak ve kendi öncülüğündeki tek kutuplu düzeni sürdürmek adına siyasi istihbarat faaliyetlerine de ara vermeden devam etmiştir.

Ülkeler, başta komşu ülkeler ve yoğun siyasi ilişki içerisinde oldukları ülkelere yönelik istihbarat çalışmalarının yanı sıra topluma yönelik de istihbarat çalışmaları yürütmektedir. Anayasa, toplumsal düzenin sağlanmasında temel belirleyici konumundayken toplumun bu kurallara uyup uymadığının denetiminde istihbarat önemli rol oynamaktadır. Bununla birlikte her toplumda

farklı görüşlere sahip kesimler yer almakta olup, toplumsal düzene tehdit oluşturacak görüşlerin harekete geçmesini engellemek adına da istihbarat faaliyetleri büyük önem taşımaktadır.

2.5.2 Askeri istihbarat

Askeri istihbarat, ülkelerin doğrudan askeri güçlere yönelik uyguladığı istihbarat faaliyetlerini kapsamaktadır. Günümüzde askeri güçten ziyade ekonomik güç ön plana çıkmış ve belirleyici bir hal almış olsa da tarih boyunca ülkelerin kaderlerini sahip oldukları askeri güç belirlemiştir. Bu da askeri yapının öneminin yüksek olmasına neden olurken, askeri istihbaratın da kritik bir hal almasına yol açmıştır. Bu yönüyle askeri istihbarat, tarihin en eski istihbarat alanlarından biri konumundadır.

Askeri gelişmeler, tarih boyunca varlığını sürdürmüş bir alan olduğu için istihbarat faaliyetleri de diğer birçok faaliyet türüne göre daha erken gelişim göstermiştir. Özellikle 19. yüzyıla gelindiğinde askeri istihbarat faaliyetlerinin büyük gelişmeler gösterdiği görülmektedir. Söz konusu dönemde casusluk olayları artarken, savaş teknolojisinin gelişmesi ile birlikte askeri istihbaratın kapsamı da gelişim göstermiştir. İkinci Dünya Savaşı sürecinde radyo frekanslarının dinlenmesi ile birlikte savaşın akıbeti değişirken, askeri istihbaratın önemi de çok daha net bir şekilde anlaşılmaktadır. Soğuk Savaş dönemi de askeri istihbaratın gelişimini sürdürdüğü dönem olarak ön plana çıkmaktadır (Kahn, 2008: 9-10).

2.5.3 Ekonomik istihbarat

Ekonomik istihbarat, bir ülkenin ekonomisi oluşturan tüm unsurları içerisine alan oldukça geniş kapsamlı bir olgudur. Tarımdan hayvancılığa, yer altı kaynaklarından, üretim sektörüne kadar birçok unsur ekonomik istihbaratın ilgi alanına girmektedir. Günümüz dünyası ekonomik güce bağlı bir hal aldığı için ekonomik istihbarata verilen önem de her geçen gün artmaktadır. Ekonomik istihbarat ile birlikte diğer ülkelerin mevcut durumuna ilişkin bilgi elde edilirken, rekabet etme gücü adına da avantaj sağlanmaktadır.

Bilim ve teknolojideki büyük gelişmeler, ekonomiyi de doğrudan etkilemiştir. Yeni dünyada ekonomik her faaliyet ya teknolojik olarak ya da teknoloji

aracılığıyla yürümektedir denilebilir. Bu durum ekonomik istihbarat ile teknolojik istihbaratın iç içe oluşunun kanıtı niteliğindedir.

ABD uyduları 1990'larda Çin'deki tahıl ekilen alanlardaki yer altı su kaynaklarının azaldığını fark etmiştir. Bunun üzerine CIA ilerleyen yıllarda bu durumun Çin'de tahıl üretimini azaltacağını ve Çin'in dünya piyasalarından tahıl ithal ederek, dünya tahıl fiyatlarında artış olmasına sebep olacağı istihbaratına ulaşmıştır (Özdağ, 2014: 81). Böyle bir istihbarat her açıdan önemlidir. Hem ilerleyen yıllarda böyle bir duruma karşı önlem almak için hem de bu durumu fırsata çevirmek için tahıl üretimine ağırlık verilebilir. Bu yüzden ekonomik istihbarat, ülkelerin politikalarını tespit etmede kullanacak en önemli istihbarat türlerinden birisidir.

20. Yy'ın sonlarında artık uluslararası alanda çok uluslu şirketler de söz sahibi olmaya başlamıştır. Dünya genelinde her ulus kendi şirketlerinin rekabet şansını yükseltme adına istihbarat faaliyeti yürütmeye başlamıştır. İstihbarat teşkilatları büyük şirketlerin dünya çapındaki ihaleleri almasında kendi destekledikleri şirketlerin kazanması için bilgi toplamışlardır. Diğer yandan devletler özel sektörün rekabetine doğrudan girerek devlet-şirket ortak yapılar kurmuşlardır. Dolayısıyla devletler dünya ekonomik pazarının doğrudan rekabetçileri olmuştur ve bu yönde istihbarat yapmışlardır (Miman, 2007: 44).

2.5.4 Sosyal istihbarat

Toplumlar dinamik bir yapıya sahiptir. Her yeni gün toplum üzerinde yeni değişimlerin de tetikleyicisi olmaktadır. Sosyal istihbarat, bu değişimleri takip ederek toplum hakkında bilgi sahibi olunmasını sağlamaktadır. Günümüzde artan teknoloji kullanımı ile birlikte sosyal medyalar da gelişim göstermiş olup sosyal medya kullanıcıları da oldukça yüksek rakamlara ulaşmıştır. Bu gelişim, sosyal istihbarat faaliyetlerinin daha kolay yürütülmesinin yanında daha etkin bir hal almasında da belirleyici olmuştur. Bireyler toplumu, toplum ise sosyal hayatı ve alanı oluşturur. Bireylerin oluşturduğu toplumu, toplumsal hareketleri davranışları kurumları ve toplumsal değişim sürecini sosyoloji bilimi incelemektedir. Her ülkenin kendine has karakteristik bir sosyalajik yapısı bulunmaktadır. Bu yapılar kültür, örf, adet, din ve tarihsel süreçlerden geçerek oluşmuştur. Toplumun oluşturduğu bu yapı sosyal istihbarat veri toplama ve

analiz sürecini kullanarak bilgi elde etmeye çalışır. Sosyal istihbarat, nüfus, iş gücü, halkın özellikleri, kamuoyu, basın yayın araçları, eğitim, din sağlık ve sosyal güvenlik sistemi, kültür seviyesi ve zihniyet analiz gibi alanlara yönelerek detaylı bir veri toplama sürecinden sonra, doğru analiz ve yorumlama ile istihbarat elde etmeye çalışır (Özdağ, 2014: 84).

Sosyal istihbaratı oluşturan temel unsur nüfustur. Nüfus, bünyesinde birçok değişkeni barındırmaktadır. Nüfusun miktarı, yoğunluğu, demografik özelliklere dağılımı ve benzeri unsurlar toplumun geneline ilişkin önemli bilgiler elde edilmesini sağlamaktadır. Bu sebeptendir ki nüfus takibi sosyal istihbaratın sağlanmasında başlıca unsur konumundadır. Nüfusta meydana gelen değişimler toplumsal değişimlerin takip edilmesinin ve anlaşılmasını sağlamanın yanında ekonomiden, siyasete birçok faktörde de kaynak oluşturmaktadır. Her ne kadar kara kuvvetlerinin önemi geçmişe göre azalmış olsa da nüfusun fazlalığı ülkelere aynı zamanda askeri güç de sağlamaktadır.

2.5.5 Coğrafi istihbarat

Coğrafi istihbarat, söz konusu ülkeye ilişkin coğrafi alanları içerisinde meydana gelen gelişmelerin takip edilmesini sağlarken, sınır bölgelerinde meydana gelen gelişmeler hakkında da bilgi sunmaktadır. Meydana gelen doğa olayları, iklimsel değişimler, sınır ötesi durumlar coğrafi istihbaratın ilgi alanları içerisinde yer almaktadır.

Coğrafya bir ülkenin savunulmasında avantaj veya dezavantaj sağlayabilir. Coğrafi istihbarat ise bu avantaj ve dezavantajların neler olduğunu tespit ederek, gerekli tedbirlerin alınmasına imkân verir. Ülke liderleri, diplomatlar, istihbaratçılar, komutanlar bir ülke ile ilgili sorunun tespitine yönelik yapacakları ilk çalışma haritaları incelemektir. Ülkenin topoğrafik yapısı, hava şartları, iklimi, şehir ve kırsal yerleşim alanları stratejiyi değil, savaşı ve takviye planlarında etkilemektedir (Özdağ: 2014, 96).

2.5.6 Biyografik istihbarat

Biyografik istihbarat da oldukça geniş kapsamlı bir istihbarat türü olup toplumu oluşturan bireylerin hem özel hem de resmi yaşamlarında meydana gelen gelişmelerin takip edilmesi esasına dayanmaktadır. Biyografik istihbarat sonucu

elde edilen bilgiler birçok operasyonel faaliyette kullanılırken, stratejik açıdan da önemli bir kaynak oluşturmaktadır. Biyografik istihbarat yaşanan gelişmelerin nedenlerini anlamının yanında gelecek gelişmelere ilişkin de öngörülerde bulunma olanağı sağlamaktadır. Gizli ve şüpheli ilişkileri tespit edilen bireyler ile ilgili biyografik istihbarat bu kişilerin içinde olduğu ilişki ağı konusunda bilgi vermesi açısından oldukça önemlidir. Terör örgütü ve mafya liderleri hakkında biyografik istihbarat çok önemli bilgiler vermektedir.

Liderlerin bağlantıları, kişisel yaşamları, özel hayatları, kişisel problemleri, güçlü ve zayıf yanları biyografik istihbaratın alanıdır. Yükselmeye başlayan bir politikacı yahut komutan, “Öngörücü İstihbarat Raporları” kapsamında izlenirken, iktidar makamında bulunan bir kişi “Cari İstihbarat Raporlarının” konusu olmaktadır. (Clasuer: 1975, 25).

2.5.7 Ulaşım ve iletişim istihbaratı

Bir ülkenin, demir yolları, karayolları, hava yolları, iç su kanalları, boru hatları, limanları ve hava alanları gibi ulaşım ağ ve sistemlerine, ulaşım kapasitelerine ve nakil gücüne yönelik bilgi toplama ve analiz yapmaya ulaşım istihbaratı denir (Özdağ, 2016:105). İletişim istihbaratı ise telefon, telgraf, internet hatları ve radyo, televizyon yayınları ve uydu sistemlerine yönelik istihbarata denir. Bir ülkenin ulaşım alt yapısı ile ilgili bilgi sahibi olmak rakip ülkelere savaşta ve barış zamanlarında üstünlük sağlayabilecek bir durumdur. Benzer şekilde iletişim kanalları da istihbarat açısından oldukça önemlidir. İletişim ağları üzerinden istihbarat toplamak mümkün olmakla beraber rakip ülke iletişim ağına yönelik karşı istihbarat yürütmek ve rakip ülke iletişim ağlarını sabote ederek iletişimi kesmekte mümkündür.

2.5.8 Bilimsel ve teknik istihbarat

Bilim ve teknoloji istihbaratı, rakip devletlerin bilimsel ve teknolojik imkân, kabiliyet ve kapasitelerinin tespitine yönelik istihbarat faaliyetidir. Bir yandan bilim ve teknik istihbarat ile rakip devletin, bilimsel ve teknolojik imkân ve kabiliyeti tespit edilirken, bir yandan da bilim ve teknoloji casusluğu ile rakipten çalınan bilgiler ışığında ar-ge süresi ve maliyeti olmadan bilimsel ve teknolojik gelişme sağlanabilir.

II. Dünya savaşından önce farklı ÷lkelerde çalışan yaklaşık 2500 Alman mühendis, sanayi casusluğu yaparak elde ettikleri bilgiler ile Almanya'nın kısa sürede sanayi devi haline gelmesine büyük katkı sağlamıştır (Riess, 1958:164). Sanayi casusluğuna buna benzer binlerce örnek vermek mümkündür. Bu yönüyle bilim ve sanayi casusluğu istihbaratın olduğu kadar karşı istihbaratında konusuna girmektedir. Türkiye açısında ise ASELSAN, HAVELSAN ve Savunma Sanaayi Müsteşarlığı gibi kurumlar ÷lke güvenliğine, ekonomisine, bilgi ve teknoloji yazılımlarına kattığı değer oldukça yüksektir (Gün, 2014:79). Türkiye'nin son yıllardaki teknolojik ve bilimsel gelişmelerdeki başarısı, bu alandaki istihbarat başarılarınınıda birlikte getirmiştir.

2.5.9 Siber istihbarat

Siber istihbarat, adından da anlaşılacağı üzere teknolojik gelişmelere bağlı olarak bilişim sistemleri üzerinden gerçekteştirilen istihbarat faaliyetlerini kapsamaktadır. Her ne kadar siber istihbarat denildiğinde akla internet ortamı gelse de İkinci Dünya Savaşı sonrası süreçten itibaren siber istihbaratın gelişim gösterdiği gör÷lmektedir. İkinci Dünya Savaşı'na da damga vuran radyo frekanslarına erişme ve şifre çözüme gibi faaliyetler, savaş sonrası süreçte özellikle Soğuk Savaş döneminde artarak devam etmiştir. İnternetin gelişimi ve yaygınlaşması ile birlikte ise siber istihbaratın zirve yaptığını belirtmek mümkündür. Bugün hemen her ÷lke dokümanlarını sanal ortama taşımaktadır. Hem bilgiye ulaşmanın kolay olması hem de zaman tasarrufu sağlaması bu geçişinin ana nedenlerini oluşturmaktadır. Kurulan iletişim de sanal ortamda yaygınlaşması ile birlikte sanal ortam üzerinden bilgi aktarımının yoğunlaştığı gör÷lmektedir. Bu durum istihbarat adına sanal ortamı eşsiz bir hazineye dönüştürmektedir. Her ne kadar siber istihbarat günümüzde zirve yapmış olsa da bu yükselişin gelecekte de devam etmesi muhtemeldir (Özdağ, 2016:109). Siber istihbarat yöntemleri ÷lkelerin bilimsel ve teknolojik gelişmişliklerine göre farklılık göstermektedir. Bununla birlikte birçok ÷lke siber savunma sistemleri geliştirmeye çalışmaktadır. Günümüzde siber istihbarat yöntemleri Siber Elektronik İstihbarat, Siber Açık Kaynak İstihbaratı ve Sosyal Ağlara Dayalı Siber İstihbarat şeklinde sınıflara ayrılmaktadır (Bayraktar, 2014: 131).

2.6 İstihbarat Toplama Teknikleri

Genellikle literatürde yanlış bir şekilde “istihbarat toplama” diye de anılan bu süreç; veri, haber veya bilginin açık veya kapalı kaynaklardan, kanuni, kanun dışı veya kanun ötesi yolların kullanılarak, hedefin bilgisi ve/veya işbirliği olmadan toplanmasıdır. İstihbarat toplama, bu anlamda bir yandan hedefin açık ve gizli yapısı içine sızmayı, diğer yandan muharebe/ taktik istihbaratta olduğu gibi daha açık eylemliliği veya tamamen açık faaliyetleri bir bütün halinde yapmayı gerektirir. Bu teknikleri genel olarak aşağıdaki gibi açıklasakta, ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre farklılık gösterebilir (Özdağ, 2014: 115).

- İnsanî (Humint) istihbarat,
- Teknik istihbaratı;
- Sinyal istihbarat,
- Fotoğraf istihbarat,
- Uydu istihbarat,
- Elektronik istihbarat

İstihbarat sürecinde vazgeçilmez bir bilgi kaynağı ise istihbarat teşkilatlarının arşividir. Arşivler sayesinde istihbarat süreci çok daha faydalı bir şekilde yürütülebilir, şayet istihbarat arşivi olmaz ise istihbarat analizcilerinin kurumsal veya kişisel hafızlarından faydalanmak doğru olmayacak, istihbarat sürecinde de zafiyet oluşturacaktır. Arşiv sayesinde veri ve haberlerin yanısıra bilgileride geçmiş bilgiler ile karşılaştırılması daha faydalı istihbarat sürecinin oluşmasına fayda sağlayacaktır. Akademik alanda bir eser koymak için nasıl geniş kapsamlı bir kütüphaneye ihtiyaç varsa, istihbarat servislerindeki geniş çaplı güçlü bir arşive ve bunu destekleyecek kütüphaneye ihtiyaçları vardır.

2.6.1 İnsani istihbarat veya casusluk

Türk istihbarat servislerinde insani istihbarat insan eksenli, insana dayanan en eski tür istihbarat toplama yoludur. İnsan istihbaratı, adından da anlaşılacağı gibi kaynağı ve toplayıcısı insan olan bir istihbarat toplama türüdür. İngilizce’de insan sözcüğünün karşılığı olan human kelimesinden dolayı HUMINT olarak’da karşımıza çıkmaktadır.

İnsani istihbaratının bilinen diğerk bir adı ise espiyonaj/casusluktur. İstihbarat için çalışan kişiler sivil vatandaşların yanısıra devlet memurlarıda olabilir. Ülke vatandaşları kendi ülkesi için çalışabileceği gibi karşı ülkelerde çalışabilir. Örnek olarak, Suriye’de günümüzde Amerikan, Fransız ve Alman istihbarat servislerine çalışan muhbirler bulunmaktadır (Yılmaz, 2018: 313).

Ümit Özdağ’ a göre istihbarat tarihi incelendiğinde ortaya çıkan sonuç şu şekildedir. “Kendini beğenmiş, pasif, özgüveni eksik ve kolay etkilenebilir tipler kolaylıkla devşirilebilen insan tipleri olarak belirlemektedirler” (2014: 118).

- 21 - 35 yaş arası kadın veya erkek,
- Üniversiteden ortalama bir öğrenci olarak mezun,
- Kısa süreli değişik işlerde çalışmak,
- Para sıkıntısı çeken düşük gelirli,
- Askeri istihbarat
- Yalnız yaşayan adam veya kadın,
- Ehliyeti olan ama genelde deneyimsiz sürücü,
- Romantik hobiler; yazarlık, fotoğrafçılık, dalgıçlık,
- Devlet güvenlik örgütlerinin riskli unsur olarak tanımlamadığı bir şahsiyet,
- Paramiliter yazına ilgili (gerilla savaşı, kent gerillası vs.),
- Silahla ilgili ve genellikle silah taşıma talimi yapan tip,
- Satranç, müzik, matematiğe ilgidir.

Teknoloji ne kadar gelişse gelişsin insani istihbarat ilerleyen süreçtede istihbarat için önemini korumaya devam edecektir. Etkili bir istihbarat elde etmek isteyen servisler, insani istihbarat alanında çalışmalarını ve yatırımlarını artıracaktır. İnsani istihbaratın etkili olabilmesi için hedef ülkenin kurumlarına sızmiş yahut devşirilmiş kişilerin iyi eğitilmesi ve doğru bir örgütlenme ile mümkündür. Askeri, sivil, polis, üniversite, işçi grupları, sendikalar, ve partilere yerleştirilmiş kişiler ile etkin bir şekilde espiyonaj faaliyetleri yürütüle bilir.

2.6.2 Teknik istihbarat

19. yüzyılın sonlarına doğru telefon sinyallerinin takibile başlayan teknik istihbarat, 1960 yılında casus uyduların uzaya gönderilmesi ile hızlı bir ivme kazanmış ve son yıllarda özellikle 100 yıl içerisinde gelişen teknoloji sayesinde etkin bir şekilde kullanılmaya başlamıştır. Teknik istihbaratın etkin bir şekilde kullanılması ile birlikte bazı çevrelerce insani istihbaratın gözardı edildiği söylenmiştir ancak (Özdağ, 2014: 122). Bu istihbarat çalışması boyunca bilgiler bazı cihazlar ve makinalar aracılığı ile toplanır ve analiz sürecinden sonra istihbarat haline getirilir. Özellikle terörle mücadelede etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Teknik istihbarat sayesinde bilgi toplamanın sınırlı olduğu yasak ve mümkün olmayan alanlara nüfuz ederek, daha düşük ve hızlı bir yöntem ile istihbarat toplanabilir (Dearth, 1995: 52). Teknik istihbaratın kısaltılmış adı TEKIS'dir.

2.6.2.1 Sinyal istihbarat

“Hedef devletin muharebe elektronik sistemleri tarafından yayımlanan elektromanyetik enerjinin alınması, kaydedilmesi değerlendirilmesi ve yorumlanmasıyla elde edilen istihbarattır” (Özdağ, 2014: 122). İletişim kanalları üzerinden gerçekleştirilen haberleşmeler yönelik yapılan istihbarat çalışmaları ile değeri yüksek istihbarat bilgileri elde edilmektedir. Hem rakip hem dost ülkelere ya da kişilere yönelik yapılan bu çalışmalar sayesinde önemli bilgiler alınarak yeni stratejiler oluşturulabilmektedir. Yine bu kanaldan sağlanan bilgiler ile birçok terör saldırısı engellenebilmektedir. 19. YY'da istihbarat çalışanları rakip ülkelere karşı telgraf haberleşmelerini deşifre etmeleri modern anlamda sinyal istihbaratının başlamasına neden olmuştur. 20. YY ile birlikte ise telsiz sinyallerinin çözümlenmesi ile sinyal istihbaratı hızla gelişmeye başlamıştır. Sinyal istihbaratı sayesinde savaşların seyride değişmeye başlamıştır (Hermen, 1999: 67). Aynı zamanda sivil iletişim kanallarında sinyal istihbaratı tarafından takip edilmektedir. ABD, İngiltere, Kanada, Yeni Zelanda ve Avustralya gibi ülkeler geliştirdikleri adına “Echelon Sistemi” dedikleri sistem sayesinde e-postalar dâhil bütün iletişim kanallarını kullanmakta ve şifreleri çözerek istihbarat yapım sürecinde kullanmaktadır (Hermen, 1999: 145).

2.6.2.2 Fotoğraf, görüntü istihbaratı

19. yüzyıl sonları ve 20. Yüzyılın başlarında çift kokpittli uçaklarda arka tarafta oturan pilotların elle kullandıkları 21-102cm'lik kemaralarla hedefin fotoğrafı çekilmesi ile fotoğraf ve görüntü istihbaratı başlamıştır (Özdağ: 2014: 126). 1914'de Birinci Dünya Savaşı'nın başlangıcıyla İngiliz kuvvetleri Almanlara karşı havadan gözlemi gerçekleştirmiştir. İkinci Dünya Savaşı'nda keşif uçaklarına kameralar yerleştirilmiş ve günümüzde ise düşman topraklarını gözetleyebilecek insansız hava araçları üretilmiştir. Bugünkü cihazlar ile uzaydan yeryüzünün izlenerek anında görüntülerin alınması sağlanmaktadır. Fotoğraflama, video kameralar ile takip, olayları ve kişileri filme alma güvenlik kameraları ile gözleme ve ekrana yansıtma gibi yöntemler terörizmin yükselişte olduğu son yıllarda pek çok ülke tarafından önemi artan bir konuma gelmiştir. Hava alanları, tren istasyonları, büyük alışveriş merkezleri, metro istasyonları, konferans salonları, otogarlar ile trafiğe yoğun köprüler ve daha birçok yerde görüntü ve fotoğraf alımına yönelik istihbari faaliyetler yoğunlaşmakta ve istihbarat oluşturulması için bu görüntülerden faydalanılmaktadır.

2.6.2.3 Uydu istihbaratı

Günümüzde uyduların çektiği fotoğraflardan analizciler istihbari bilgi edinmektedirler. Uydu, İnsansız Hava Araçları (İHA), hava ve yer platformlarından elde edilen kamera verilerinin büyük bir hızla iyileşmesi ve çoğalması bu verilerin insan eli ile değerlendirilip işlenmesini olanaksız hale getirmiştir. Bu durum günümüzde verilerin otomatik işlenmesini gerekli kılmaktadır. Uydu istihbaratları hem iç hemde dış istihbarat'ta dijital haritlar ve casusu uçakları gibi bazı yardımcı araçlarla birlikte aktif olarak kullanılmaktadır. (Marrin, 2005: 549). Uydu istihbaratının gelişi 1976 yılında KH—11 serisinin yörüngeye fırlatılması ile başlamış, ardından KH-11/Ikon ve balistik füzelere karşı erken uyarı sistemi bulunan uydularının yörüngeye yerleştirilmesi ile birlikte gelişim göstermiştir. 2000'li yıllar ve teknolojinin'de hızla gelişmesi ile birlikte uydu istihbaratıda artmıştır. Uydu istihbaratının sorunsuz çalıştığını düşünmek doğru değildir. Hiç bilinmeyen bir tesisin yerini tespit ederek fotoğraf çekmek oldukça zordur. Ayrıca bulutlu havalarda ve binaların içini göremekte uydu istihbaratı yetersiz kalabilmektedir. Amerika'nın 2001 yılında CIA bünyesinde bir tane istihbarat uzmanı

bulunmasına karşın, etkin uydu istihbaratı sayesinde Afganistana saldırmıştır (Özdağ, 2014: 127).

2.6.2.4 Elektronik istihbarat

Elektromanyetik yayınların dinlenmesi, kaydedilerek değerlendirilip analizciler tarafından yorumlanması ile elde edilen istihbarata elektronik istihbarat denir. Savaş gemileri, denizaltı araçları ve istihbarat uçakları ile istihbarat toplanmaktadır. Radarlar ve güdümlü füzelere elektronik istihbaratın kaynaklarından. Genellikle askeri alanda kullanılmakla birlikte tehdit unsuru oluşturabilecek kaynaklardan çıkan elektromanyetik yayınların izlenmesi hedeflenmektedir (Güner, 2017: 48).

2.7 İstihbarat Sistemleri

2.8 Türkiye'deki istihbarat

“Türkiye ve İstihbaratın birlikte değerlendirilmesi öncelikle Türk tarihinde istihbaratın kapsamını belirleyerek tarihini açıklamak ile sağlanabilir” (İlter, 2002: 5). Türk istihbarat tarihi ile ilgili istihbaratın kavramsalsal ve gelişimsel sürecini tespit etmek için başvurabileceğimiz eser oldukça azdır. Orhun Abidelerinde Türk istihbarat tarihi ile ilgili ilk tespitlere rastlanmıştır. Hun hakanlarının Çin Prensesleri ile evlenerek, Çin prenseslerinin Türkler ve Hun hakanları ile ilgili bilgileri Çin'e aktarmış ve casusluk faaliyetlerinde bulunmuşlardır (Akyüz, 2015: 65).

Türklerin İslamiyete girmesi ile birlikte, geniş çaplı istihbarat çalışmalarına devam ettiği bilinmektedir. Büyük Selçuklu Devleti döneminde geniş istihbarat ağı kurulmuştur. Ünlü Vezir Nizamülmülk'e göre Alpaslanın oğlu Melikşah döneminde istihbarat çalışmaları artmış ve gizli haberciler sayesinde geniş bir coğrafyaya yayılmıştır (Aydın, 2018: 114).

Osmanlı Devleti döneminde Akıncı birlikleri, sınır boylarında bölgenin keşfi üzerine istihbarat çalışmalarında bulunmuş orduya yol açmak, düşman ülkelerin pusulalarını bozmak gibi çalışmalarda bulunarak ordu için istihbarat bilgileri toplamışlardır. Osmanlı Devleti başarılı istihbarat çalışmaları ile düşman ülkelere karşı üstünlük sağlamıştır. Bektaşî dervişleri ve tüccarları casusluk

yapmak üzere yetiştirmişlerdir. Bu casuslar düşman ülkelerine sızarak halk ülkenin sosyal yapısı üzerine çalışmalarında bulunmuşlar, Osmanlı Devlet'inin gücünü adeleti vb. yönlerini halka anlatarak psikolojik bir harekâta bulunmuşlardır. Bu kişiler Osmanlı Devleti için 5.kol faaliyetleri üzerine oldukça uzun süreler çalışmışlardır (Bal, 2006: 111).

Osmanlı Devletinde 19. yüzyılın başında kurulan Yıldız İstihbarat kurumsallaşmış ve resmi ilk istihbarat teşkilatıdır. Bu teşkilatın amacı hazineden maaş alarak devlete ihanet edenleri tespit etmek ve izlemektir. 2.Abdülhamit'in tahtan indirilmesi akabinde İttihat ve Terakki Cemiyetinin yönetiminde etkin olmasıyla Habriye Nazırı Enver Paşa tarafından 1909 yılında gayri resmi olarak Teşkilat-ı Mahsusa (Umür-u Şarkiye Dairesi) kurulmuştur. Bu teşkilat 1913-1914 yıllarında resmiyet kazanmıştır. Teşkilat-ı Mahsusa I.Dünya Savaşı sırasında Doğu Anadolu, Kafkasya, Suriye, Afrika, Hindistan, Türkistan ve Rusya'ya kadar ajanlar göndermiş, bu ajanlar sayesinde yerli halkı örgütleyerek Rusya ve İngiltere'ye karşı ayaklandırmıştır. Osmanlı Devletinin yıkılmaması için oldukça geniş bir coğrafyada mücadele edilmiştir (Akyüz, 2005: 66).

Savaş sonucunda yenilen Osmanlı Devleti siyasi olarak fesh edildiği için Teşkilatı Mahsusa'da filem sona ermiştir. Fakat gayri resmi olarak, İngilizler ve diğer düşman devletlerin başlatmış olduğu işgal ile hem İttihat ve Terakki üyelerini hemde Teşkilatı Mahsusa üyelerini korumak ve takip etmek için, bir görüşe göre Ekim 1918'de diğer bir görüşe göre ise 1919 yılında Karakol adıyla yeni bir istihbarat teşkilatı kurulmuştur (Kaynak, 2009: 41).

29 Ekin 1923 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından 1926 yılına kadar istihbarat çalışmaları Ordu Müfettişlikleri İstihbarat Şubeleri tarafından yapılmıştır. 1925 yılında M.Kemal Atatürk modern tarzda gelişmiş devletlerin istihbarat yapılanmasına benzer bir istihbarat teşkilatı kurulmasını istemiştir. Avrupada istihbarat üzerine çalışmalar yapan Türk vatandaşlarının gelmesiyle 6 Ocak 1927 tarihinde Milli Emniyet Hizmetleri Risayeti (MAH/ M.E.H.) kurulmuştur. Bu teşkilat ilk anayasada yer almış ve istihbarat hizmetleri için 644 sayılı kanun çıkartılmıştır (Söylemez, 2019: 41).

2.9 Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT)

II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan yeni siyasi konjektür ve teknolojik gelişmeler göstermiştir ki ihtiyaçları karşılaya bilmek için yeni bir istihbarat teşkilatı kurulması gerekmektedir. Bu bağlamda 22 Temmuz 1965 yılında yürürlüğe girmiş olan 644 sayılı “Milli İstihbarat Teşkilat Kanunu” ile birlikte teşkilatın adı Milli İstihbarat Teşkilatı olmuştur. Teknolojik gelişmelere kayıtsız kalmamak için MİT bünyesinde Elektronik ve Teknik İstihbarat (ETİ) kurulmuştur. 1983 yılında 2937 sayılı “Devlet Hizmetleri ve Milli İstihbarat Teşkilat Kanunu” (DİHMİTK) ile iç ve dış istihbarat çalışması yapması gereken kurum MİT olarak belirlenmiştir (Gün, 2014: 111) Yapılan değişiklik ile MİT 2017 yılına kadar Başbakan'a bağlıyken yeni hükümet modeli ve anayasa'da gerçekleşen değişiklik ile Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır. DİHMİTK'a göre MİT'in görevleri 4. maddenin (a) fıkrasına göre belirlenmiştir. Bu madde göre MİT'in görevleri şunlardır;

- a) Türkiye Cumhuriyetinin ülkesi ve milleti ile bütünlüğüne, varlığına, bağımsızlığına, güvenliğine, Anayasal düzenine ve milli gücünü meydana getiren bütün unsurlarına karşı içten ve dıştan yöneltilen mevcut ve muhtemel faaliyetler hakkında milli güvenlik istihbaratını Devlet çapında oluşturmak ve bu istihbaratı Cumhurbaşkanı Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile gerekli kuruluşlara ulaştırmak.
- b) Devletin milli güvenlik siyasetiyle ilgili planların hazırlanması ve yürütülmesinde; Genelkurmay Başkanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekreteri ile ilgili bakanlıkların istihbarat istek ve ihtiyaçlarını karşılamak.
- c) Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat faaliyetlerinin yönlendirilmesi için Cumhurbaşkanı ve Milli Güvenlik Kuruluna tekliflerde bulunmak.
- d) Kamu kurum ve kuruluşlarının istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerine teknik konularda müşavirlik yapmak ve koordinasyonun sağlanmasında yardımcı olmak.

- e) Genelkurmay Başkanlığınca Silahlı Kuvvetler için lüzum görülecek haber ve istihbaratı, yapılacak protokole göre Genelkurmay Başkanlığına ulaştırmak.
- f) Milli Güvenlik Kurulunda belirlenecek diğer görevleri yapmak.
- g) İstihbarata karşı koymak.
- h) Dış güvenlik, terörle mücadele ve millî güvenliğe ilişkin konularda Cumhurbaşkanınca verilen görevleri yerine getirmek.
- i) Dış istihbarat, millî savunma, terörle mücadele ve uluslararası suçlar ile siber güvenlik konularında her türlü teknik istihbarat ve insan istihbaratı usul, araç ve sistemlerini kullanmak suretiyle bilgi, belge, haber ve veri toplamak, kaydetmek, analiz etmek ve üretilen istihbaratı gerekli kuruluşlara ulaştırmak.
- j) İstihbarat kapasitesini, niteliğini ve etkinliğini artırmak amacıyla çağdaş istihbarat usul ve yöntemlerini araştırmak, teknolojik gelişmeleri takip etmek ve uygun görülenleri temin etmek.
- k) Millî İstihbarat Teşkilatına bu görevler dışında görev verilemez. Milli İstihbarat Teşkilatı birimlerinin görev, yetki ve sorumlulukları Cumhurbaşkanınca onaylanacak bir yönetmelikte belirtilir (Mevzuat.com 2020).

4. maddenin (a) fıkrasını okuduğumuz zaman görüyoruz ki MİT iç istihbaratın yanı sıra dış istihbarat içinde görevlendirilmiştir. Ayrıca MİT'in yapmış olduğu çalışmalar sonucu elde ettiği istihbarat "milli güvenlik istihbaratı" olarak açıklanmıştır. DİHMİTK'a göre bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşların MİT'e karşı olan görev ve sorumluluklarını 5. Madde'de şu şekilde düzenlemiştir.

- a) Kendi konularında;
  - 1. Görevlerinin gerektirdiği istihbaratı oluşturmak,
  - 2. MİT tarafından istenecek haber ve istihbaratı elde etmek,
  - 3. İstihbarata karşı koymak.

- b) Elde ettikleri millî güvenliğe ilişkin haber ve istihbaratı anında MİT'e ulaştırmak (Mevzuat.com, 2020).

Kamu kurum ve kuruluşları MİT mensuplarına hizmetlerinin yerine getirilmesi sırasında bakanlıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşları gereken her türlü yardım ve kolaylığı göstermekle yükümlüdürler.

2014 yılında 6532 sayılı kanunla 2937 DİHMİTK'da önemli değişiklikler olmuştur. Dünyanın hızla değişmesi ile etkili ve yenilikçi bir istihbarat teşkilatına sahip olmak isteyen devletlerde bu tarz değişiklikler bir gereklilik haline almıştır. Yapılan bu değişiklikler ile MİT çalışanlarının ve çalışmalarının güvenliği garanti altına alınmıştır. MİT mensupları şayet deşifre olma gibi bir durum ortaya çıkarsa kimliklerini değiştirebileceklerdir. Yine gerekirse kolluk kuvvetini kullanabileceklerdir. Teknolojik alanda etkinliği ve verimliliği artırmak için Genelkurmay Elektronik Sistemler (GES) 2012 yılında MİT'e aktarılmıştır. Bu değişiklik söz konusu tehditlere karşı etkin önlemler alınması bakımından kayda değer bir uygulamadır. MİT bünyesinde yapılan önemli bir değişiklik ise koordinasyonu artırmak için MİT'e verilen her türlü kuru, kuruluş, örgüt, oluşun ve kişiler ile doğrudan ilişki kurma yetkisidir.

15.08.2017-KHK-694/62 ile yapılan değişiklikle bakanlıklar ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarıyla görev ve yükümlülüklerini sağlamak için istihbarat çalışmalarının yöntemlerini ve uygulamayı belirlemek üzere Cumhurbaşkanının Başkanlığında Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MİKK) kurulmuştur. Bu kurulun üyeleri, görev, yetki çalışma usul ve esasları yönetenlikle düzenlenir. Sekreteryası birimi MİT Müsteşarlığı yürütmektedir.

Yapılan değişiklikler ile şeffaflık ve denetim konusunda bazı yenilikleride beraberinde getirmiştir. Türkiye tarihinde ilk defa Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) bünyesine kurulacak olan Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu ile MİT'in denetlenmesinin önü açılmıştır. Komisyon 17 kişiden oluşmaktadır üye dağılımı ise partilerin aldığı oy oranına göre belirlenir. Komisyon görüşmelerini ve incelemeleri rapor haline getirerek 90 gün içerisinde TBMM başkanlığına sunar. Komisyon toplantıları, üyelerin, görev yapan yasama uzmanlarının ve stenoografların bulunduğu kapalı oturumla gerçekleşir. Komisyon içerisinde konuşulan konular sır niteliğindedir, üyeler ve görev alanlar kesinlikle açıklama

yapamaz bilgi ve belgelerin saklanması ile yükümlüdürler ketumiyet son derece önem arz etmektedir. Komisyonun görevleri şunlardır:

- Millî güvenlik ile ilgili konularda görüş ve öneriler sunmak
- Güvenlik ve istihbarat ile ilgili uluslararası alandaki gelişmeleri takip etmek
- Kendi faaliyetlerine ilişkin rapor hazırlamak
- Güvenlik ve istihbarat hizmetleri sırasında elde edilen kişisel verilerin güvenliğini ve bireyin hak ve özgürlüklerini koruyucu öneriler geliştirmek.

Yapılan değişikliklerin temel amacı Milli İstihbarat Teşkilatının güçlenmesini sağlayarak hem ulusal hemde uluslararası alanda daha etkin olmasını sağlamak, politika yapım sürecinde karar alıcılar destek olmak, ulusal güvenliğini sağlanmasına, dış istihbarat ile birlikte istihbarata karşı koyma alanında etkinliği artmasına katkı sağlamaktır.

MİT'in teşkilat yapısı ise başkan ve başkanlıklar'dan oluşmaktadır (Mit.gov.tr, 2020). Başkanlıklara şu şekilde bakabiliriz:

- **Güvenlik İstihbaratı Başkanlığı:** Türkiye'nin ulusal güvenliğine yönelik oluşan yahut oluşabilecek her türlü terror örgütü veya teröristler ile ilgili istihbarat çalışmaları yapılmaktadır. Gerek yurtiçi gerekse yurt dışından elde edilen istihbarat tehdidin ortadan kaldırılması ve önlenmesi için kullanılmaktadır.
- **İstihbarata Karşı Koyma Başkanlığı:** Diğer ülkelerce Türkiye'ye yönelik istihbarat çalışmalarını engellemek için çalışmalar yapılmaktadır. Yapılan bu çalışmaya kont-espiyonaj denir. Çalışmaların başarılı bir şekilde yapılması için hem kamu hemde özel sektör kurum ve kuruluşlarınca ortak koordineli bir şekilde hareket eder.
- **Dış Operasyonlar Başkanlığı:** Türkiye'nin oluşturduğu Milli Güvenlik Stratejisine paralel bir şekilde ülkenin uluslararası arenada siyasi konjektüre uygun bir şekilde istihbarat çalışmalarında bulunur. Başkanlık hem yurt içi hemde yurt dışı kurum ve kuruluşlarca ortak hareket ederek çalışma yapar.
- **Güvenlik Tahkikatı Başkanlığı:** Türkiye'nin güvenlik alanına giren her türlü iç ve dış tehditi tespit ederek engellenmesine yönelik çalışmalar

yürütmektedir. Bu çalışmalar sonucu gerekli istihbaratı sağlamak kamu kurum ve kuruluşlarınca istenen arşivleri belirlen kanun çerçevesinde yapmak zorundadır.

- **Elektronik ve Teknik İstihbarat Başkanlığı:** 2497 sayılı kanun faaliyetlerine yönelik teknik altyapının sağlanması, geliştirilmesi, elektronik ortamdaki istihbarat verilerinin elde edilmesi, saklanması ve ilgili kurumlara yönlendirilmesi faaliyetlerini yürütmektedir.
- **Sinyal İstihbaratı Başkanlığı:** Gerek savaş dönemi gerekse savaş olamayan dönemde erken ikaz ve ihbar sinyallerinide kullanarak, istihbarat üretiminden sorumlu başkanlıktır. Frekanslar ve benzeri sinyaller bu istihbarat başkanlığının alanındadır.

Milli İstihbarat Teşkilatı'nın personel ihtiyacı kapsamında meslek memuru, teknik personel ve yardımcı personel olarak alım yapmaktadır (Turan, 2005: 105). Meslek memurları genellikle Hukuk, Siyasal Bilgiler, İktisat, işletme, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi mezunları arasından tespit edilerek gerekli sınavlar neticesinde başarılı olanlar kurum üzerine eğitim alarak işe alarak başlarlar. Teknik personel ise istihbarat çalışmaları sonucu elde edilen bilginin işlenmesi, analiz edilmesi, gerekli teknolojik aletlerin kullanarak kayıt altına alınması ve düzenlenmesini yapmak için alanında başarılı mühendisler, bilgisayar teknikerleri, tercümanlar ve bu alan ile ilgili diğer meslek gruplarından seçilir. Meslek memuru kişilere teşkilat mesubu olduğuna dair kimlik verilir, bu kimliği kanunda belirtilen 4.madde alanındaki çalışmaları sürdürürken gerekli hallerde gösterebilirler. Burada şu hususa dikkat etmek gerekmektedir. Bu kişiler her zaman her yerde kimliğini açıklayabilir fakat esas olan gizliliklidir. Şayet kimliğini açıklamak bir zorunluluk haline geldiyse açıklanmalıdır. Durduk yere açıklanması teşkilatın kurumsal kimliğine zarar verebilir, öyleki kimliğin korunması teşkilat ve personel için oldukça önemlidir. (Söylemez, 2019: 45).

2.10 Diğer ulusal güvenlik ve istihbarat kurumları

Jandarma, bu alandaki etkin kurumlardan biri olup asayişin sağlanmasında sorumludur. Silahlı ve askeri bir kuvvet olmanın yanında istihbarat faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Birçok kez ifade edildiği üzere günümüzde istihbaratı ulusal güvenlikten ayırmak mümkün olmadığı gibi de doğru da değildir. Dolayısıyla istihbarat kurumları aynı zamanda ulusal güvenliği sağlayan, katkı veren kurumlar konumundayken ulusal güvenlikten sorumlu kurumlar da istihbarat faaliyetlerinde bulunmakta ve katkı sağlamaktadır. Jandarma da bu tanım içerisinde esas olarak ulusal güvenliği sağlamanın yanında ulusal güvenliğin bir uzantısı olarak istihbarat faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Özü itibari ile polisin yetki alanlarının dışında kalan kesimler jandarmanın yetki alanlarına girmektedir. Her ne kadar şehir hayatı hızla yaygınlaşsa da jandarma, şehir merkezinin dışında kalan alanlarda faaliyet göstermektedir. Resmi rakamlara göre ise Türkiye'nin %91'lik alanı, jandarmanın yetki alanına girmektedir (Ateş, 2014: 33). Jandarmanın güvenliği sağlamanın yanında istihbarat alanındaki sorumluluklarından bahsedilmiştir. Jandarma İstihbarat Başkanlığı, bu sorumluluğun karşılanması adına jandarma ile koordineli faaliyetlerde bulunmaktadır. Yasal olarak jandarmanın ve jandarma istihbarat başkanlığının yetkileri, güvenliği sağlamanın yanında istihbarat faaliyetlerinde bulunmak, bu amaçla gerekli izinlerin alınması halinde sinyal bilgilerini takip etmek, telekomünikasyon iletişimini dinlemek gibi yetkileri de kapsamaktadır. Terör faaliyetlerinde organizasyonlarının ağırlıklı olarak kırsal kesimde yapıldığı göz önüne alındığında jandarmanın önemi çok daha belirgin bir hale gelmektedir.

Emniyet genel müdürlüğü ise jandarmanın yetki alanına girmeyen, genellikle şehir merkezlerinde yetki sahibi olan kurumdur. Tıpkı jandarma bünyesinde olduğu gibi emniyet genel müdürlüğü bünyesinde de istihbarat daire başkanlığı bulunmaktadır. Ülkemizde emniyetin tarihsel gelişimine kısaca bakıldığında yasal düzenlemelerle yetkilerin güncellendiği görülmektedir. 1937 yılında yürürlüğe giren Teşkilat Kanunu, emniyet genel müdürlüğü bünyesinde istihbarat daire başkanlığının temelini oluştururken, 1951 yılında yapılan düzenlemelerle bu alanın gelişim gösterdiği görülmektedir. 1951 yılında "Özel Büro" oluşturulurken, temel hedef kaçakçılık suçlarına yönelik istihbarat

yetkilerinin artırılması olmuştur. Bu bünye içerisinde de 1960'lı yıllarda gelişimler devam etmiş, daha yerelde başlayan faaliyetlerin ulusal boyuta taşınması adına adımlar atılmıştır (Çınar, 1997: 173). Emniyet genel müdürlüğü bünyesinde istihbarat faaliyetlerinin gelişimi 1970'li ve 1980'li yıllarda da hızla sürmüştür. Emniyetin sorumlulukları içerisinde etkinliğini artırılmasında istihbaratın rolünün anlaşılması ile birlikte bu alanda yapılan çalışmalar da artmıştır. Darbe sonrası süreçte yeni bir düzenlemeye gidilmiş ve bugünkü anlamda "İstihbarat Daire Başkanlığı" oluşturulmuştur.

Genelkurmay başkanlığı da tıpkı jandarma ve emniyet genel müdürlüğü gibi silahlı ve askeri bir birlik olup yetki ve sorumlulukları çok daha büyük çaptadır. Doğrudan ulusal ve sınır ötesi tehditlerle mücadele eden genelkurmay başkanlığı da istihbarat sistemleri oluşturarak yalnızca askeri birliklerle değil bilgi ve teknoloji ile de tehditlerle mücadele etmektedir. 1324 sayılı Genelkurmay Başkanlığı'nın görev yetkilerin bulunduğu kanun 2. maddesine göre, Genelkurmay Başkanına Silahlı kuvvetlerin savaşa hazırlanmasında; istihbarat, harekât, teşkilat eğitimi, öğretim, personel ve lojistik hizmetlere ait ilke ve öncelikleri belirleme görevi vermiştir. Bu yüzden hem savaş hem barışta milli ve müttefikler arası istihbarat oluşturur ve istihbarata karşı koyma için gerekli esasları belirler (Özdemir, 1989:152). Genelkurmay ve Kuvvet Komutanlıklarına istihbarat yetkisi veren kanun aynı kanundur. Bu yetki ile düşman veya düşman olabilecek ülkelere karşı askeri güçleri hakkında bilgi elde ederek istihbarat üretmektir (Tezsever, 2009: 161).

3. ULUSAL GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINDA İSTİHBARATIN ÖNEMİ VE TÜRKİYE

3.1 Güvenlik ve Ulusal Güvenlik Kavramları

Batı dilinde temeli Latinceye dayanan ve emniyet anlamına gelen “securitas” kelimesi zaman içerisinde değişikliğe uğrayarak güvenlik kavramının yerine kullanılmaya başlamıştır. Sécurité kelimesi, garanti, huzuru sağlamak ve güven anlamları ifade ederek güvenlik kavramının karşılığı olmuştur. Kavram 15. Yüzyıl Fransa’sında seurte, kelimesinden türetilerek, “sığınak, korkunun olmayışı” gibi anlamlar ifade ederken, 16. yüzyılda ise Fransa toplumsal yaşamının getirdiği değişiklikler ile birlikte, herhangi bir sosyal grubun getireceği tehlikeden korunmuş olma anlamını ifade etmeye başlamıştır (Bal, 2003: 19-20). Güvenliği sağlamanın en temel yolu olan toplumsal düzeni sağlamak adına polis erkinin ortaya çıkış sürecine bakmakta fayda vardır. Bu yüzden aşağıda polis erkinin nasıl ortaya çıktığına değineceğiz.

Policie kelimesinden türetilen polis kelimeside Fransızca kökenli bir kelimedir. Birçok dilede Fransızca’dan geçmiş olup “policei, pollicei, policey, pollizei” şeklinde ifade edilmektedir. (Neocleous, 2006: 1). Güvenlik kavramıyla eş zamanlı olarak 15. Yüzyılda ortaya çıkmış, yasal ve idari destek alarak toplumsal düzenin korunması fikirlerini işaret etmiştir (Bauman, 1996: 112).

Güvenlik ve Polis kavramının eş zamanlı olarak, gerek aynı tarihlerde ortaya çıkması gerekse içerdikleri anlam benzerlikleri ile birbirleri ile yakından ilgili ilişki içerisinde oldukları ortadadır. Bu yüzden insanlığın var oluş sürecinden beri, ortaya koyduğu güvende kalma ihtiyacını toplumsal süreçten bağımsız olarak ele almak doğru değildir, bu sürecin sosyolojik bir incelemeye ihtiyacı vardır (Harvey, 2003: 18). Kavramların ortaya çıktığı coğrafyaya göz attığımız zaman, modernleşme hareketlerinde yine Avrupa kıtasında başladığını göre biliriz. Modernleşme hareketlerinin hızlanması ile birlikte, insanlık tarihinde büyük değişimler başlamıştır. Emniyet güvende olma gibi kavramların yapısında ki

değişimlerin temel sebebidir yine bu modernleşme sürecidir. Öyleki sosyal ilişkiler ve küçük örgütlenmeler ile çözülen güvenlik ve emniyet sorunu, modernleşmenin bütün topluma yansması ile yetersiz gelmeye başlamış ve yeni arayışları da beraberinde getirmiştir (Kaya, 2008: 11). Merkezi ve bürokratik devletin kurulması, yurttaş-devlet ilişkilerinin belirleyen unsur haline gelmesi, işçi sınıfının artması, emeğin serbest hale gelmesi ve şehirleşme ile birlikte güvenlik algısında sorunların başlamasına neden olmuş, yeni arayışları da beraberinde getirmiştir.

Modern ulus-devletlerin ortaya çıkması ve iktisadi ilişkilerin kapitalist bir düzene dönüşmesi, feodalizmin çöküşüyle başlamıştır. Feodalizm dönemine göre siyasi, toplumsal ve ekonomik ilişkiler farklılaşmıştır. “Ortaçağın sonuna kadar ekonomik ilişkilerde piyasalar önemli bir rol oynamamaktadır ve hatta ekonomik faaliyet ile tercihler ekonomi dışındaki nedenlere bağlı olarak şekillenmiştir. Bireysel ekonomik çıkarın yerine sosyal saygınlığı kazanmak; şef, despot ya da feodal bey gibi aktörlerle olan bağımlılık ilişkileri ve dışa kapalı ilişkiler ekonomik ve sosyal yaşamın başat unsurlarıdır” (Polanyi, 2000: 90). Bireylerin merkezi aidiyet duygusu modern dönemde gelişmiştir. Modern öncesi dönemde karşılıklı güven ve kolektif sorumluluğa dayanan ilişkiler esas alınmıştır. Yani biraz daha açacak olursak modern öncesi dönemde toplumsal düzen adına gruplar bir birleri üzerinde bir denetim mekânizması kurarak denetlemelerde bulunmaktadır, yani her grup kendi üyelerinden sorumludur. Modern dönemde ise toplumsal düzen iki ideal üzerine şekillenmiştir. “Modern toplumsal düzen iki ideal üzerine kurulmuştur. Toplumsal düzen, insanlar arasında kurulacak karşılıklı hak ve yükümlülüklerle sağlanacaktır. Burada herkese düşen temel görev; hayat ve mülkiyet hakkının korunmasıdır. Bu ise ancak müşterek güvenliğin sağlandığı bir toplumda kurulabilir. Bu yönüyle; güvenlik ve ekonomik refah modern toplumsal dünyanın temel idealleridir” (Castel: 2004: 16).

17. yüzyıla gelindiğinde ise pisaya hâkim olan aktörler, ekonomik ve siyasi alanın yeniden yapılandırılmasını istemişlerdir. Bu talebin sebebi ise, dönem içerisinde gündemde olan özel mülkiyet, yasa ve devlet kavramlarının tanımlanarak yasalara bağlanması isteğinden kaynaklanmaktadır. Devletin yetkilerinin yasa ve yönetmenlikler ile düzenlenerek toplumsal işleyişe

müdahale edilmesi hedeflenmiştir (Ercan, 2001: 102). Emeğin özgürleşmesi ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan özgür emek piyasası sanayi kapitalizminin bir sonucudur. “Çalışmanın ve emeğin bir önceki dönemden farklı olarak piyasa ilişkileri içerisinde değişim değeri ile ölçülebilir ve sınıflandırılabilir olması özgür emeğin ortaya çıkışını kısaca tanımlar” (Harvey, 2003: 143-144).

Modernleşme ile eşit ve özgür kabul edilen bireyin mülkiyet edinme hakkı olduğu gibi, onu koruyacak mekanizmalarıda talep etme hakkı vardır düşüncesi oluşmuştur (Ercan, 2001: 20). Bu düşünceye paralel olarak bireylerin mülkiyet edinmenin yanı sıra mülkiyet ile ilgili tasarrufuda o kişilere aittir fikri ortaya çıkmıştır. Fikirlerin ortaya çıkması ile edinen mülkiyetin korunması ve emniyet nasıl sağlanacak gibi problemlerin doğmasına sebep olmuştur. İnsan doğası gereği güvenilmez bir varlıktır, güvenliğini kendi sağlayamaz bencilce hareket edebilir, her an birbirlerine zarar verebilir fikriyle, toplumsal düzenin sağlanması için bireyüstü bir alanda olması gerektiği düşüncesi oluşmuştur (Aykut, 2006: 52). Toplumsal güven sağlandığı takdirde ortak çıkarlar doğrultusunda hareket edilebilecektir. Bu yaklaşım ile birlikte devletin asıl amacı bireyin mülkiyet hakkını korumak ve yaşam haklarını kollamaktır. Devletin bütün vatandaşları karşısında eşit olacağı varsayılmıştır (Köker, 2003: 84). “Modern ulus-devletin tanımlanmasında sıklıkla rastlanan şiddet tekeli elinde tutan tek meşru güç olma niteliği kurulan bu sözleşmede belirlenmiştir. Devletin görevi huzurun, güvenin ve normun tayini olarak tanımlanmıştır” (Schmitt, 2006: 65). Devleti temsil eden kurumlar toplumsal düzeninin sağlayıcısı olarak kabul edilmiştir. İçte ve dışta toplumsal düzeni sağlamak ve güvenlik politikalarını uygulamak için ordu ve polis ortaya çıkmıştır.

Sanayi kapitalizminin hızla artmasıyla yaşanan değişimler sadece ekonomik değil, sosyal ve siyasal alandada ciddi değişimlere neden olmuştur. Şehirleşmenin hızla artışı bu dönemde başlamıştır. Toplumsal ilişkilerin belirlendiği alan şehirler olmuştur. Ürünlerin piyasada rahatlıkla alıp satılabilir bir hal alması ücretliler ve güvencesizler olarak bilinecek olan toplumsal kesimler ortaya çıkarmıştır. Şehirlerde hissedilen bu hızlı gelişmeler ve bölünmüşlükler toplumsal adalet ile ilgili sorunları da beraberinde getirmiştir (Şengül, 2001: 9). 14. Yüzyıl avrurasında yaşanan sefalet, dilencilik ve güvencesizlik ortamı şehirleşmenin bir sonucudur. Makinalaşma ile artan

işsizlik sorunu, toprak yasası ile düzenlenen mülkiyet alanı, toplumsal ilişkilerin azalması ile kırsaldan şehire göç artmış, koruyucu ve güvenlik alanında sosyal kontrol mekanizmasının olmaması ile birlikte şehir hayatının emniyetsiz olduğu bir dönem başlamıştır. “Formel olarak ücretli ekonomik ilişkiler içerisinde yer almayan, devletle kurdukları ilişkide de yurttaş olarak tanımlanamayacak kesimler toplumsal düzene ve refaha zarar verecek gruplar olarak belirlenmiştir” (Kaya, 2008: 16). Marjinal grupların hızla artması ile toplumsal alanda güvensizliğin kaynağı olarak görülmeye başlanmıştır. Devlete ve ekonomiye katkısı olmadığından dolayı ve herhangi bir denetime tutulmadıkları için marjinal gruplar bir süre sonra iç tehdit olarak algılanmışlar ve ayaklanma ve toplumsal düzenin daha fazla bozulmasına müsadde edilmeyeceği için kontrol altında tutulması bir zorunluluk halini ortaya çıkarmıştır (Neocleous, 2006: 138).

Modern devletin ortaya çıkardığı iki temel güvenlik kurumu olan polis ve ordu iç ve dış tehditlere karşı oldukça önemli roller üstlenmektedirler. Ordu dış tehditlere yönelik çalışmalar yaparken, polis iç güvenlikten sorumludur. Bu yüzden Polislik mesleği ilk dönemlerde daha çok yoksul kesimler ve merjinal grupların idaresi ile ilgilenmiştir. Şehir ortamında meydana gelen hukuk dışı ilişkilerin ve olayların önemlemleri ile uğraşmıştır. Yani alt grupların denetimin sağlamak için “polislik kurumu ve faaliyeti devlet-yurttaş-özel mülkiyet ilişkileri ile olgunlaşmıştır” (Engels, 1997: 194).

Feodelizimin çöküşüyle birlikte kapitalizm sosyal, siyasal ve ekonomik alanda ilişkileri farklılaştırmıştır. Şehirler sosyal ve siyasal sürecin bir yansıması olarak değişim geçirmiştir. Şehir güvenliğini ve refahın korunması alanında kurulan polislik kurumu genele anlamıyla refah sisteminin merkezi haline gelmiştir (Neocleous, 2006:117). Polis erk yetkisini kullanarak devletin muhafızlık görevini üstlenmiş durumdadır. Denetleme ve koruma yetkisiyle birlikte birçok kurumdan daha çok devleti temsil etmiştir. İç düzenin ve sağlanması ve refahı korumak için silahlı güç olan polisin modern toplumdaki yetkisi oldukça geniştir. Suç ve asayiş ile ilgili çalışmalar yapsada, toplumsal alhakin kotrölü ve sokak ekonomisinin denetimide polisin görevleri arasındadır.

3.2 Ulusal Güvenlik Faktörleri

Ulusal güvenlik faktörlerini etkileyen birçok faktörün varlığından söz etmek mümkündür. Özellikle günümüz küresel dünyasında ülkeler, içe kapanık bir yapıya sahip olamamaktadır. Bu da iç faktörlerin yanı sıra dış faktörlerin de ulusal güvenliği tehdit etmesine zemin hazırlamaktadır. Buna bağlı olarak ülkeler ulusal güvenliklerine yönelik stratejiler belirleyen aşağıda bahsedecek olduğumuz faktörleri kullanarak dış politikalarına yön verirler. Birçok farklı isimlendirmede bulunmak mümkün olsa da bu faktörleri iki alt başlıkta ele almak mümkündür. Bu başlıklar şunlardır (Sönmezoğlu, 2014: 630):

- Ortam
- Çevre

Bu faktörlerin kapsamlarını ve etkilerini anlayabilmek adına alt başlıklar halinde ele almakta fayda vardır.

3.2.1 Ortam

Ortam, en yalın hali ile ülkelerin içerisindeki buldukları siyasal ve ekonomik durumdur. Bu durumlar sürekli değişkenlik gösterdiği için dinamik bir yapıdadır. Ortam kendi içerisinde iç ve dış ortam olmak üzere ikiyi ayırmak daha doğru olacaktır.

İç ortam, ülkelerin ulusal sınırları içerisinde meydana gelen değişimlere bağlı olarak ortaya çıkan siyasal ve ekonomik durum olarak özetlenebilmektedir. Toplumsal olaylar veya askeri gelişmelerde ortamı oluşturmaktadır. Ülkeler sınırlar içerisinde meydana gelen olayları gözlemleyerek adım atmaktadırlar. Ulusal sınırlar içerisinde meydana gelen her hangi bir olay yeni kararlar alınmasına neden olmasının yanında mevcut düzeninde değişmesine neden olabilir. Bu durumda mevcut düzende sağlanmış olan ulusal güvenlik, yeterliliğini yitirebilmekte ve yeni önlemler alınması zorunlu hale gelebilmektedir. Bu da nihayetinde ulusal güvenliğin etkilenmesine ve yeni adımlar atılmasına sebep olmaktadır (Arı, 1999: 183). Devlet yönetimlerinin asli görevi toplumsal düzeni korumak, toplumun can ve mal güvenliğini sağlamaktır. Her devlet yönetimi, en yoğun mesaiyi ulusal güvenlik konusuna ayırmaktadır. Ulusal güvenliğin sorun barındırmadığı bir yapı içerisinde ise

yönetimler mesailerini dış siyaset, ekonomik gelişim, toplumsal refahın arttırılması gibi diğer önemli hususlara ayırabilmektedir. Dolayısıyla iç güvenliğin sağlanması temel öncelik olup diğer tüm unsurlar iç güvenlikten sonra gelmektedir. Bu denli önemli bir hususun da ihmal edilmesi ya da arka planda bırakılması mümkün olmamaktadır. Toplumsal huzurun sağlandığı bir yapıda ulusal güvenliğin iç ortam nedeni ile tehdit edilmesi olası bir durum değildir. Devlet, asli görevlerinden olan toplumun huzur ve güvenliğini sağladığı, toplumsal düzeni koruduğu, ekonomik gelişmelerin pozitif bir seyirde ilerlediği, bireysel ve toplumsal özgürlüklerin genişletildiği ve diğer toplum refahını arttıran adımların atıldığı bir süreçte iç ortama bağlı ulusal güvenlik tehditlerinin ortaya çıkması için bir neden de kalmamaktadır.

Dış ortam ise ülkelerin ulusal sınırları dışında meydana gelen gelişmelerdir. Her ülke, birçok ülke ile sınır komşusu konumundadır. Dolayısıyla özellikle sınır komşularında meydana gelen gelişmeler, ülkelerin ulusal güvenliklerini tehdit edebilmektedir (Karakoç, 2008: 57). Günümüzde bu duruma verilebilecek en güncel örnek Suriye'deki gelişmelerdir. Türkiye ile Suriye sınır komşusu ülkeler olup, yıllardır süre gelen iç savaş neticesinde bugün Suriye'de ulusal güvenlikten söz etmek mümkün değildir. Buna bağlı olarak sınırın diğer tarafında meydana gelen gelişmeler, Türkiye'nin güvenliğine de tehdit unsuru konumundadır. Benzer şekilde Tunus'ta başlayan ve hızla diğer Arap ülkelere de yayılan gösteriler sonucunda "Arap Baharı" adı verilen olaylar meydana gelmiştir. Dolayısıyla ulusal güvenliği tek başına bir iç mesele olarak ele almak mümkün değildir.

3.2.2 Çevre

Ulusal güvenliği tehdit eden bir diğer ana faktör çevredir. Çevre de tıpkı ortam gibi kendi içerisinde ikiye ayrılmakta olup fiziki çevre ve beşeri çevre şeklinde ele alınmaktadır.

Fiziki çevre, temel olarak ülkelerin sahip oldukları coğrafi konum ve beraberinde ortaya çıkan coğrafi koşullardan oluşmaktadır. Ülkelerin ulusal sınırları değişmedikçe coğrafi konumları da değişiklik göstermemektedir. Buna bağlı olarak coğrafi konum yönünde ülkelerin statik bir yapıya sahip olduklarını ifade etmek mümkündür. Coğrafi konumun bir sonucu olarak ortaya çıkan

coğrafi koşullar ise ülkelerin sahip oldukları yer altı kaynakları, iklim, bitki örtüsü gibi değişkenlerden oluşmaktadır. Coğrafi konum ve coğrafi koşullar sıkça değişikliğe uğramadığından ulusal güvenlik içerisinde sürekli ve istikrarlı bir yapıya sahiptirler. Her ne kadar coğrafi koşullar geçmişten bugüne taşınan doğal olanaklar olsa da artan teknolojik gelişmeler ile birlikte coğrafi koşullarda da değişiklikler yaşanmaya başlanmıştır. Yapılan köprü, tünel vb. yapılar ülkelerin sahip oldukları coğrafi koşulların değişmesine neden olmaktadır. Yine de ulusal güvenliği etkileyen ortam faktörüne göre fiziki çevrenin çok daha öngörülebilir olduğundan söz etmek mümkündür. Bu duruma gösterilebilecek en iyi örneklerden birisi Panama Kanalı'dır. Panama kanalı ile birlikte ülkelerin seyrettiği ticaret yollarından değişim yaşanırken, Panama da ekonomik bir gelişim içerisine girmiştir. Bununla birlikte bölgenin artan önemine bağlı olarak Panama üzerindeki siyasal baskılar da artmıştır. Özellikle 20. Yüzyılın ikinci yarısında Amerika Birleşik Devletleri'nin Panama üzerinde önemli bir siyasi baskı kurduğundan söz etmek mümkündür (Sönmezoğlu, 2014: 631-632).

Fiziki çevre faktörlerini de kendi içerisinde birçok alt başlığa ayırmak mümkündür. Bu faktörlerden ilki iklimdir. Her ülke, sahip olduğu iklim doğrultusunda tarım ve hayvancılık alanlarında gelişim göstermektedir. Bir ülkenin iklimi tarım ve hayvancılığa ne kadar uygun ise ülkenin gıda alanında dışa bağımlılığı da o kadar azalmaktadır. Bu da ülkenin ulusal güvenlik alanında taşıdığı risklerin azalmasına neden olmaktadır. Her ne kadar teknolojik gelişmelerle birlikte doğal olmayan yollardan da tarım faaliyetlerinde bulunmak mümkün hale gelse de iklim hala ülkelerin tarım ve hayvancılık alanındaki temel belirleyici konumundadır (Sönmezoğlu, 2014: 634).

Fiziki çevre faktörleri içerisindeki bir diğer önemli faktör denizdir. Deniz ve beraberinde su günümüzdeki en önemli kaynakların başında gelmektedir. Yeryüzünün üçte ikisinin denizle kaplı olması bu görüşü desteklemektedir. Dolayısıyla ülkenin coğrafi konumunun denize sınırının bulunması ya da denize ulaşım mesafesi, ülkelerin ulusal güvenliklerini etkileyen çevre faktörü olarak ön plana çıkmaktadır. Denize kıyısı bulunan ülkeler, kıta sahanlığı elde ederek uluslararası siyasette çok daha etkin bir hale gelmektedir. Yine denizler sayesinde bir ülke dünyanın öteki ucundaki ülkeler ile ticaret yapabilmekte, ayrıca deniz kuvvetleri sayesinde etkinliğini artırabilmektedir. Bununla birlikte

denize kıyının bulunması yaz turizmi, balıkçılık, deniz taşımacılığı gibi birçok yan unsuru da etkilemektedir. Denize kıyısı olan ülkeler denizden gelebilecek tehditlere karşı da tedbirini alma zorunluluğunu taşımanın yanı sıra sunduğu avantajlarla da gelişme kaydetmektedir (Bedir, 2019: 34).

Bir diğer fiziksel çevre faktörü mevkidir. Coğrafi konumun bir uzantısı olan mevki faktörü ülkelerin sahip oldukları jeopolitik öneme bağlıdır. Coğrafi konumdan farklı olarak jeopolitik konum daha dinamik bir yapıya sahiptir. Geçmişte ülkeler için büyük önem taşıyan bir bölge, yaşanan gelişmeler sonucunda eski önemini yitirebilmekte ya da önemsiz olan bir bölge çok daha önemli bir hale gelebilmektedir. Yaşanan bu değişim de doğrudan ulusal güvenlik tehditlerinin azalmasına ya da artmasına neden olmaktadır. Jeopolitikçiler devletlerin buldukları konumlardan dolayı pek değişmeyen dış politikalarında nitelikli olmaları gerektiğini söylemektedirler. Bu konuya Rusya'nın sıcak denizlere inme arzusu ile Fransa'nın Ren Nehri üzerindeki emellerini örnek gösterebiliriz. (Sönmezoğlu, 2014: 644)

Ulusal güvenliği etkileyen bir diğer fiziksel çevre faktörü nehirlerdir. Nehirler de tıpkı denizler gibi önemli bir su kaynağı olmakla birlikte uluslararası rolü de bulunmaktadır. Aynı denize kıyısı olan birçok ülke bulunmaktadır. Karadeniz ve Akdeniz bu tanıma en uygun örnekler arasında yer almaktadır. Bu da beraberinde kıta sahanlığı sorununa neden olmaktadır. Nehirler ise bir ülkede doğup başka bir ülkede son bulabilmektedir. Bir başka ifade ile bir nehir birden fazla ülkenin ulusal sınırları içerisinde yer alabilmektedir. Bu da uluslararası sorunlara yol açabilmektedir. Almanya ve Hollanda sınırlarından geçen Ren Nehri, su taşımacılığına ilişkin birçok soruna neden olmuş ve uluslararası platforma da taşınmıştır. Benzer şekilde Türkiye'nin komşuları olarak Irak ya da Suriye ile de benzer durumlardan söz etmek mümkündür. Dolayısıyla ilk bakışta basit gibi görünen bir nehir dahi ulusal güvenlik için tehdit oluşturabilecek konuma gelebilmektedir (Külekçi, vd. 2002: 396).

Fiziksel çevre faktörlerinden bir diğeri doğal kaynaklardır. Doğal kaynaklar, ülkelerin gelişmişlik düzeyleri üzerinde doğrudan belirleyici olduğu gibi diğer ülkelerin o ülkeye bakış açısında da kilit rol oynamaktadır (Sönmezoğlu, 2014: 649). Bugün Suriye'de ortaya çıkan sorunların temeline inildiğinde Suriye'nin sahip olduğu petrol yataklarının önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Benzer

şekilde Venezuela’da yaşanan, ya da yakın geçmişte Irak’ta yaşanan sorunlar da yine ülkelerin sahip oldukları doğal kaynaklara dayanmaktadır. Ülkeler, şüphesiz doğal kaynaklarla birlikte ekonomik güçlerini arttırmakta ve hem ulusal güvenliklerini geliştirmekte hem de uluslararası siyasetteki etkinliklerini arttırmaktadır. Buna karşın ülkeler yeteri kadar gelişim gösteremediğinde, kendilerine göre daha gelişmiş ülkeler tarafından doğrudan hedef haline gelebilmektedir ki bu da ulusal güvenliğe yönelik tehditlerinin artmasına neden olmaktadır

Fiziksel çevre faktörleri içerisindeki son faktör topografik yapıdır. Topografik yapı özünde ülke içerisindeki iletişim ve ulaşım kanalları üzerinde etkili olan bir faktördür. İletişim ve ulaşım kanallarının gelişimi düşük olan bir ülke içerisinde ulusal güvenlik tehditlerinin daha fazla olduğundan söz etmek mümkündür. Bir örnek vermek gerekir ise İngiltere, topografik yapı itibari ile son derece uygun bir konuma sahip iken Balkanlarda yer alan ülkeler topografik yapı itibari ile birçok zorlukla karşı karşıya kalmaktadır. Rusya’nın sahip olduğu topografik yapı da tıpkı Balkanlar gibi olumsuz duruma bir örnek oluşturmaktadır. Rusya, sahip olduğu coğrafi konum ve yüz ölçümü itibari ile son derece zorlayıcı bir ülkedir. Sahip olunan iklim koşulları da dikkate alındığında ulusal güvenliğin sağlanmasının ne denli güç olduğu çok daha net anlaşılmaktadır. Şüphesiz bu durumun Rusya açısından olumsuz yanındır. Olumlu yönden bakıldığında ise özellikle İkinci Dünya Savaşı’nın kaybedilmemesinde sahip olunan bu topografik yapının rolü büyüktür. Askeri ve siyasi olarak Rusya’ya göre çok daha güçlü durumda olan Almanya, Rus askerleri kadar Rusya’nın fiziksel koşulları ile de mücadele etmek zorunda kalmıştır. Yürütülen yanlış stratejilerle de birlikte savaş kaybedilmiş, belki de dünya siyasetinde çok farklı bir senaryonun ortaya çıkması sağlanmıştır (Sönmezoğlu, 2014: 646).

Ulusal güvenliği tehdit eden çevre faktörleri fiziksel çevre ve beşeri çevre olarak ikiye ayrılmıştır. Beşeri çevre ise adından da anlaşılacağı üzere ülkelerin sahip oldukları topluma göre ortaya çıkan unsurlardır. Özellikle 18. yüzyılın sonlarından itibaren milliyetçilik akımı dünya siyasetinde belirleyici kavramlardan biri haline gelmiştir. Bugün de çok uluslu ülkelere sıkça rastlamak mümkündür. Nitekim Birinci Dünya Savaşı’nın temel nedenlerinden

biri ülkelerin çok uluslu yapısı iken İkinci Dünya Savaşı'nın temel nedenlerinden biri de milliyetçilik akımının bir uzantısı olarak "üstün ırk" algısı olmuştur.

Bu genel girişin ardından beşeri çevre faktörlerini oluşturan unsurları tek tek ele almak gerekir ise ilk olarak nüfus ön plana çıkmaktadır. Nüfus, ülkeler için önemli bir güç olabilmektedir. Özellikle askeri yapı içerisinde kara gücü adına nüfusun fazlalığı ülkeler için bir güç haline dönüşmektedir. Örnek vermek gerekir ise 80 milyonun üzerinde nüfusa sahip olan Türkiye ile 3 milyonun üzerinde nüfusa sahip olan Gürcistan'ın eşit kara gücüne sahip olduğuna söz etmek mümkün değildir. İki ülkenin askere çağırabileceği nüfus arasında derin bir uçurum söz konusudur (Bedir, 2019: 37).

Beşeri çevre içerisindeki bir diğer faktör ülke nüfusunun etnik yapısıdır. Ülkelerin özellikle çok uluslu bir yapıya sahip olmalarındaki artış ile birlikte farklı etnik kesimden ya da farklı dini inanıştan nüfus yoğunluklarının aynı ülke sınırları içerisinde sıklıkla yer aldığı görülmektedir. Bu da ulusal birlik ve beraberlik duygusunun gelişimini olumsuz etkilediği gibi toplumsal çatışmaların gerçekleşme olasılığını da arttırmaktadır. (Bedir, 2019: 37-38)

3.3 Ulusal Güvenlik Politikaları

Küreselleşen dünya ile birlikte ülkeler arası sınırlar da kâğıt üstünde olmasa da ortadan kalkmış bir durumdadır. Geçmiş dönemde ulusal güvenlik denildiğinde akla sınırlar içerisindeki toprak bütünlüğünün korunması gelirken, günümüzde siyasi gücün sahip olunan askeri güçten ziyade masa başında sahip olunan güce bağlı olmasından dolayı ulusal güvenlik olgusuna ilişkin algı da değişmiştir. Şüphesiz ulusal güvenlik, bugün hala iç güvenliğin sağlanması ve sınırların korunmasını içermektedir ancak kapsamı genişlemiş durumdadır. Ulusal güvenlik olgusu, temelinde can ve mal güvenliğinin sağlanmasını kapsamakla birlikte günümüzde uluslararası itibar ve ekonomi olguları ile de yakından ilişkili bir hale gelmiştir (Tezkan, 2000: 19).

Günümüz toplumsal yaşamı ve siyasal ortamı içerisinde ulusal güvenlik olgusunun iç tehditler ve dış tehditler şeklinde sınıflandırılarak ayrı ayrı ele alınması mümkün görünmemektedir. Bugün gelinen noktada, kâğıt üstünde

olmasa da küreselleşme ile birlikte sınırların ortadan kalkmış olması iç güvenlik ve dış güvenlik ya da iç tehdit ve dış tehdit kavramlarının bir arada ele alınmasına neden olmaktadır. Değişen koşullarla birlikte ulusal güvenlik olgusu askeri güçten ve iç tehditlerden koparak ekonomik ve siyasal tehditlerle de bir arada ele alınan bir olgu haline gelmiştir. Toplumun can ve mal güvenliğine yönelik bir tehdit olmamasına karşın siyasal ve ekonomik alanda ortaya çıkan tehditler de ulusal güvenliğin konusu olup ulusal güvenliği tehdit eden hususlardan biridir. Ulusal güvenlik olgusunun kapsamının genişlemesi ile birlikte ulusal güvenlik politikaları içerisinde istihbarat sistemlerinin önemi ve rolü de genişlemiştir. Bugün çok daha geniş çaplı istihbarat sistemlerine ihtiyaç duyulurken, doğru analiz ve yorumlamaların önemi de çok daha kritik bir konumdadır (Tezkan, 2000: 20).

Elbette ulusal güvenlik olgusuna yönelik farklı algılar bulunmakla birlikte dünya genelinde ağırlıklı olarak askeri tehdit unsurlarının yanında siyasi ve ekonomik tehdit unsurlarının da ele alındığı, daha kapsamlı bir tanım üzerinde durulmaktadır. Yine küreselleşmenin etkisi ile birlikte olaylar birbiri ile çok daha ilişkili bir hale gelmiştir. Yaşanan siyasal bir gelişme, ekonomik gelişmeleri tetiklerken, yaşanan ulusal güvenliğe ilişkin bir tehdit ise siyasal ve ekonomik gelişmeleri tetikler durumdadır.

Bir ülke yönetiminin temel önceliği toplumun can ve mal güvenliğini sağlamaktır. Yaşanan tüm gelişmeler, yürütülen tüm politikaların temelinde can ve mal güvenliğinin artırılması bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası siyasetin, ekonomik gelişmelerin ve benzeri birçok unsurun temel dayanağı budur. Dolayısıyla ulusal güvenlik, ülke yönetimlerinin en çok üzerinde durduğu husus konumundadır. İstihbarat sistemleri de bu amaçla gelişim göstermekle olup, ulusal güvenliğin arttırılmasına katkı sağlamak ve ulusal güvenliğe tehdit oluşturacak iç ve dış unsurların ortadan kaldırılması, olası iç ve dış tehditlerin de önlenmesine yönelik faaliyetlerde bulunmaktadır. Ülke yönetimlerinin temelini ulusal güvenlik politikaları oluştururken, ulusal güvenlik politikalarının oluşumunda da istihbarat sistemlerinin rolü bulunmaktadır (Yılmaz, 2007: 215).

İstihbarat sistemleri, istihbarat servislerinin oluşumunu sağlayıp istihbarat servislerinden aldıkları bilgileri kullanarak iç ve dış tehditlerin giderilmesine yönelik savunma mekanizmalarının geliştirilmesini sağlamaktadır. Tarih

boyunca dünya genelinde hemen her gün farklı bölgelerde de olsa savaşlar meydana gelmiştir. Uluslararası tehditlerin bu denli yoğun ve yüksek olduğu bir ortamda değişen koşullarla birlikte bu tehditlerin arttığından söz etmek de mümkündür. Geçmiş dönemde sahip olunan teknolojik yetkinlikler ile birlikte ulusal ve uluslararası tehdit unsurları kara hareketleri ile sınırlıydı. Bu alan zamanla hava ve deniz hareketleri ile genişlemeye başlarken bugün internet kullanımının arttığı bir ortamda siber tehditlerle de en üst seviyeye ulaşmıştır. Ekonominin günümüz toplumlarının temelini oluşturması ve siyaset – ekonomi ilişkisinin üst düzeye çıkması ile birlikte tehdit unsurları da çok daha çeşitli bir hale gelmiştir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde gelişim gösteren istihbarat sistemleri, 11 Eylül sonrası dönemde başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere çok daha hızlı gelişimler göstermeye başlamıştır (Born, 2008: 71). İstihbarat sistemleri, genel işlev olarak ulusal güç unsurlarının tespit edilmesi, bu unsurların geliştirilmesi ve doğru hedeflere yönlendirilmesi hususlarında belirleyici konumdadır. Bu noktada istihbarat sistemlerinin sürekli bir değişim ve gelişim içerisinde olduğundan söz etmek de mümkündür. Hem tehdit unsurları hem de toplumsal yaşam ihtiyaçları her geçen gün değişim göstermektedir. İstihbarat sistemleri de bu süreç içerisinde kendisini değiştirmek ve geliştirmek zorunda kalmaktadır (Andrew, 2004: 180). Soğuk Savaş dönemi istihbarat sistemlerinin zirve yaptığı dönem olarak ön plana çıksa da Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte uluslararası politikalarda yeni bir döneme girilmiştir. Uluslararası birliklerin siyasi ve ekonomik alandaki etkinliklerinin artması, uluslararası siyasetin ulusal siyaset üzerindeki etkinliğini arttırmıştır. Ülkeler, 1990 sonrası dönemde daha dışa dönük politikalar benimsemek zorunda kalmıştır. Sovyetler Birliği'nin dağılması ile birlikte Doğu – Batı ayrımının da bir nevi son bulması, yeni gruplaşmaları ortaya çıkartmıştır. Bu da hemen her ülkenin oluşan yeni birlikler içerisinde kendi yerini belirlemek adına çaba içerisine girmesine neden olmuştur. Başta NATO olmak üzere uluslararası birliklerle birlikte bugün ülkeler ulusal güvenliklerini sağlamada diğer ülkelerle işbirliği içerisine girmektedir. Karşılıklı çıkarların korunarak gerçekleştiği bu işbirlikleri sonucunda, neredeyse hiçbir ülke kendi ulusal güvenliğini tek başına sağlayamaz hale gelmiştir (Yılmaz, 2008: 96).

Daha önce de ifade edildiği üzere ulusal güvenlik olgusu yalnızca askeri tehditler ile sınırlı kalmaktan çıkmış ekonomik tehditler, doğal afetlere, siyasi baskılardan, etnik ayrımlara kadar birçok farklı yönü ve tehdidi kapsayan bir olgu haline gelmiştir. Tehdit unsurlarının ve beraberinde tehditlerin boyutunun artması ile birlikte ulusal güvenlik ile uluslararası ilişkiler ayrılmaz bir bütün haline gelmiştir. Geçmiş dönemde bu iki olgunun daha keskin hatlarla ayrıldığından söz etmek mümkün olsa da bugün bu iki olguyu bir arada düşünmek bir tercihten ziyade zorunluluk haline gelmiştir. Oluşan çeşitlilik, tehdidin artan boyutu ve bir arada ele alınması gereken olguların çoğalması sonucunda ulusal güvenlik olgusu çok daha karmaşık bir hale gelmiştir. Bu da ulusal güvenlik politikaların karmaşık ve kapsamlılığının artmasına neden olmaktadır. Ulusal güvenlik politikaları, birçok unsuru dikkate alarak geliştirilme zorunluluğunu taşımanın yanı sıra istihbarat sistemlerine de bağımlı hale gelmiştir. Bugün, dünya oldukça hızlı bir hale gelmiştir. Bu noktada istihbarat sistemleri ile birlikte olası tehdit unsurlarının mümkün olan en hızlı şekilde tespit edilmesi ve tehdiye dönüşmeden önlem alınması hayati bir noktadadır (Yılmaz, 2008: 122).

Bugün hemen her ülkede terör olaylarına rastlamak mümkün hale gelmiştir. Özellikle 20. Yüzyılda ulusal sınırlar içerisinde terör örgütlerine rastlanırken, bugün uluslararası terör örgütleri hızla artmaktadır. Yaşanan bu değişim de özünde istihbarat sistemlerinin önemi ve işlevselliğine ilişkin bir kanıt niteliğindedir. Terör olaylarının ne zaman ve ne şekilde gerçekleşeceğini öngörmek çok daha zor bir hale gelmiştir. İstihbarat sistemlerindeki başarı, ülkelerin aynı zamanda ulusal güvenlik düzeylerinin de belirleyicisi konumundadır. Bu doğrultuda ulusal güvenlik düzeyi ile istihbarat sistemleri arasında pozitif yönlü doğrusal bir ilişki olduğundan söz etmek mümkündür. Terör örgütlerin aynı zamanda suç unsurları ile finanse ediliyor olması terör örgütleri ile mücadelenin zorunluluğunu da artmaktadır. Günümüzde, terör örgütleri başta fuhuş, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı olmak üzere yasa dışı yollarla örgütlerini finanse etmektedir. Terör örgütüne karşı verilen mücadele ulusal güvenliğin sağlamanın yanında toplumsal huzuru ve düzeni korumak adına da kazanımlar sağlamaktadır (Köseli, 2011: 159).

3.4 İstihbarat Sistemlerinin Uluslararası Siyaset Üzerindeki Etkileri

Küreselleşme ile birlikte sınırlar ortadan kalkarken dünya siyaseti de bir bütün haline gelmiştir. Bugün dünyada sayılı ülke dışındaki her ülke diğer ülkelerle yoğun bir etkileşim içerisinde. Bu da uluslararası siyasetin çok daha karmaşık bir yapıya bürünmesinin yanında uluslararası siyasette başarılı olmanın ülkelerin gelecekleri adına önemini de arttırmaktadır. Tüm bu gelişmelerin paralelinde “doğru” karar alabilmek ülkelerin ulusal ve uluslararası geleceklerine yön vermektedir. Bu noktada da istihbarat sistemlerinin önemi ve etkinliği ortaya çıkmaktadır. Günümüz toplumlarında uluslararası siyaseti istihbarat sistemlerinden bağımsız yürüten bir ülkeye rastlamak mümkün değildir. Her ülke kendi ölçeğinde istihbarat sistemlerine sahip olup, optimal düzeyde istihbarat sistemlerini geliştirme çabası içerisinde. İstihbarat sistemlerini, şüphesiz başta ülke liderlerine bilgi sağlarken, askeri, ekonomik ve siyasi karar mercilerine yönlendirmelerde bulunmaktadır (Alsancak, 2018: 219).

1960 sonrası süreçte Soğuk Savaş devam ederken Amerika Birleşik Devletleri, istihbarat sistemlerinde çağ atlamayı başarmıştır. İstihbarat sistemlerinde yaşanan gelişmelerin bir sonucu olarak da Sosyalist Sovyet Cumhuriyet Birliği, bugün dağılmış durumdadır. Dünyanın Doğu – Batı bloğu şeklinde ayrıldığı bu süreçte, Amerika Birleşik Devletleri girdiği rekabette istihbarat sistemlerinde yakaladığı başarı ile galip çıkmayı başarmıştır. İstihbarat sistemlerindeki gelişmenin paralelinde uluslararası siyasette doğru kararlar almayı başarırken, 11 Eylül sonrası süreçte istihbarat sistemi – uluslararası siyaset ilişkisi de çok daha yoğun bir hal almıştır (Çimen, 2013: 68).

İstihbarat sistemlerinin uluslararası siyasette karar mekanizmaları üzerindeki etkinliği dikkate alınırken istihbarat sistemlerinin alınan kararların sonuçlarına ilişkin bir garanti veremeyeceğinin unutulmaması gerekmektedir. İstihbarat sistemleri mevcut gelişmelere ilişkin bilgi kaynağı oluşturmanın yanında alınacak kararlara ilişkin de fikirler vermektedir. Bununla birlikte dünya siyaseti çok hızlı bir şekilde ilerlediğinden yapılan tespitler ve varılan sonuçlara ilişkin kısa süre içerisinde değişime gitme zorunluluğu ortaya çıkabilmektedir. Bir başka ifade ile iktisatta sıkça kullanılan “diğer koşullar sabitken” varsayımı doğrultusunda istihbarat sistemi kesin sonuçlar verebilmektedir. Buna karşın

diğer koşulların sabit kalması günümüz yapısı içerisinde neredeyse imkansız bir hal aldığından istihbarat sisteminden elde edilen bilgilerin ve yapılan çıkarımların olası sonuçlara ilişkin garanti vermemesi makul karşılanmaktadır.

İstihbarat servisleri bir düşünce kuruluşu ya da karar alma merkezi değildir. Temel işlevleri devlet adına önem arz eden bilgilere en kısa ve kesin bir şekilde ulaşılmasını sağlamaktır. Dolayısıyla istihbarat sistemleri, sunduğu bilgilerin doğruluğundan sorumludur. Bu bilgiler sonucunda alınan kararların sorumluluğu ise karar alıcılara aittir. Günümüzde özellikle gelişmiş ülkelere ait istihbarat servisleri sınırları aşmanın ötesinde kıtaları aşmış durumdadır. Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere, bu alanda en gelişmiş ülkeler konumundayken Orta Doğu'dan Afrika kıtasına kadar birçok farklı bölgede gelişmiş istihbarat servislerine sahip oldukları tüm dünya tarafından bilinmektedir. Bu geniş ağ, ülkelerin arttırmanın yanı sıra uluslararası siyasetteki etkinliklerine de katkı sağlamaktadır. Bugün, Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu'daki etkinliklerinin temeli sahip olduğu istihbarat gücüne dayanmaktadır. Şüphesiz ülkenin sahip olduğu askeri, siyasi ve ekonomik güç de etkilidir ancak bölgedeki gelişmelere ilişkin en güçlü bilgi kaynaklarından birine sahip olması, bölgedeki en etkin aktörlerden biri olmasını da doğrudan etkilemektedir (Çimen, 2013: 72).

Amerika Birleşik Devletleri, istihbarat sistemleri en gelişmiş ülke olmakla birlikte konuya ilişkin akademik çalışmaların da en yoğun gerçekleştirildiği ülke konumundadır. Bu sebeple istihbarat sistemlerinin uluslararası siyasetle ilişkisine dair önemli ipuçları da Amerika Birleşik Devletleri'nden çıkmaktadır. İstihbarat sistemlerinin gelişimi, ülkelerin ulusal ve uluslararası politikalarını şekillendirmenin yanında ekonomik ve askeri gelişmeleri de doğrudan etkilemektedir. Ülkelerin gelişimlerinde istihbarat sistemleri önemli bir yer tutmaktadır (Gün, 2014: 133). Bununla birlikte doğru yönetilemediğinde istihbarat sistemlerinin hem ulusal hem de uluslararası düzeyde önemli sorunlara yol açtığı da bir gerçektir. Bu duruma en güzel örneklerden biri İkinci Dünya Savaşı zamanında yaşanmıştır. Dönemin Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) lideri Stalin ile dönemin Almanya lideri Adolf Hitler arasında karşılıklı saldırmazlık antlaşması imzalanmıştır. Dönemin koşulları da göz önüne alındığında istihbarat sistemlerinin bugünkü kadar gelişim göstermediğın

bir gerçektir. Bununla birlikte dünya savaşı içerisinde ülkelerin gelecekleri belirlemek adına istihbarat sistemlerinin yine büyük bir role sahip olduğu da değişmemektedir. İki ülke arasında yapılan antlaşmaya sadık kalan Stalin, antlaşmaya sadık kalmanın da ötesinde Almanya'nın da antlaşmaya sadık kalacağına inanmaktaydı. O dönem yürütülen istihbarat çalışmaları sonucunda Almanya'nın SSCB'ye kara saldırısı hazırlığında olduğu bilgisi Stalin'e ulaşmıştır. Buna karşın Stalin, bu bilgiye güvenmeyi reddetmiş ve antlaşmaya güvenmeyi tercih etmiştir. Stalin sadık kalsa da Hitler, antlaşmaya sadık kalmamış ve SSCB'ye kara harekatı gerçekleştirmiştir. Harekatın sonunda her ne kadar Almanya mağlup olsa da bu mağlubiyetin sebebi yürütülen stratejinin hatalı olması olmuştur. Şayet doğru bir strateji ile bu harekat gerçekleşmiş olsaydı muhtemelen Dünya Savaşı'nın çok farklı bir sonucu ile karşı karşıya kalınacaktı. Bu da Stalin'in adının çok daha farklı bir şekilde anılmasına neden olacaktı (Çimen, 2013: 74). İstihbarat sistemlerinin uluslararası siyasette etkin bir rol oynaması için bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Başlıca bu özellikler (Yılmaz, 2007: 232);

- Güvenilir bilgiler sunması,
- İhtiyaçlara uygun bir yapıda olması,
- Doğru zamanlamayla çalışması,
- İletişim kanallarının etkin olması,
- Tarafsızlık,
- Bağımsızlık,
- Doğru analiz becerilerine sahip olması.
- Manipüle edilmesine olanak olmaması.

Bahsi geçen tüm özellikler başarılı bir istihbarat sisteminin ve beraberinde başarılı bir uluslararası politikanın temelini oluşturmaktadır. İstihbarat sistemlerinin uluslararası siyasete ilişkin etkinliklerinin bir diğer önemli göstergesi ulusal istihbarat sistemlerinde yer alan isimlerin zaman içerisinde ülke lideri haline gelmeleridir.

Genel bir değerlendirmede bulunmak gerekir ise istihbarat sistemlerinin önemine ve işlevselliğine ilişkin birçok kez vurguda bulunulmuş olup uluslararası siyaset için ise önemi üzerinde durmak daha faydalı olacaktır. Buna

göre günümüz tehdit unsurları askeri tehditle sınırlı olmaktan çıkıp siyasal ve ekonomik tehdit unsurlarını da içerir hale gelmiştir. Bugün bir ülke ile husumet yaşayan herhangi bir ülke, askeri müdahaleden ziyade ekonomik olarak ülke üzerinde hakimiyet kurma çabası içerisine girmektedir. Başlıca tehdit unsuru ekonomi olmaktadır. Bununla birlikte uluslararası kuruluşların artmasının da etkisiyle her ülke olabildiğince müttefiklerini arttırma ve bir ülke ile sorun yaşadığında müttefikleri ortak hareket ederek söz konusu ülke üzerinde siyasi baskı oluşturma yoluna gitmektedir. Dolayısıyla uluslararası ilişkiler, ülkelerin ulusal güvenliklerinde başlıca rol oynamakta olup, istihbarat sistemlerin askeri gelişmeleri değil siyasi ve ekonomik gelişmeleri yakından takip ederek doğru bilgi akışını sağlama çabası içerisindedir (Yılmaz, 2007: 232).

İstihbarat sistemleri, uluslararası politikaya yön vermesine karşın uluslararası politikada istihbarat sistemlerinin rolünü belirleyen de yine karar vericiler olmaktadır. Şüphesiz istihbarat sistemlerinden bağımsız yürütülen karar mekanizmaları karar vericileri hataya sürükleyecektir ancak sistem içerisinde insan rolünün göz ardı edilmemesi gerekmektedir. İstihbarat sistemleri, aynı zamanda bir üretim süreci olup iki aşamadan oluşmaktadır. Bunlar;

- Bilgiye ulaşma
- Bilgiyi analiz etme

Bilgiye ulaşmadan bilginin analiz edilmesi ve sonucunda da doğru kararların alınması söz konusu değildir bilgiye ulaşılmasına karşın bilginin doğru analiz edilmemesi de hataya sürükleyeceğinden sürecin bir bütün olarak ele almak ve eşit düzeyde önem vererek faaliyetleri sürdürmek gerekmektedir. Stratejik istihbarat kapsamında yapılan faaliyetlerin temel amacı karar vericilere mümkün olan en nitelikli bilgiyi sunmak olup, bu bilgi sayesinde karar alıcılar sadece rakip değil, dost devletlerin'de stratejik değişimlerine göre yeni politikalar oluşturmasına imkân sağlamaktır (Koca, 2019: 2192).

3.5 İstihbarat Sistemlerinin Ulusal Güvenlik Politikaları Üzerindeki Etkileri

Ulusal güvenlik politikaları uluslararası siyasetin bir uzantısı olarak gelişim göstermektedir. Hem ulusal güvenlik politikalarının geliştirilmesinde hem de uluslararası siyasetin yönlendirilmesinde istihbarat sistemlerinin etkinliği dikkate alındığında ülkelerin istihbarat sistemlerini geliştirmelerinin önemli avantajlar sağladığı görülmektedir. Bu da istihbarat sistemlerine verilen önemin daha da artmasına yol açmaktadır (Alsancak, 2018: 219). İstihbarat sistemlerinin ulusal güvenlik politikaları üzerindeki etkileri özünde uluslararası siyaset üzerindeki etkilerinin bir uzantısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ulusal güvenlik politikaları, uluslararası siyasetin bir alt başlığı konumundadır. Ulusal güvenlik kapsamında dış tehditlerin yanında iç tehditler de yer almaktadır. Türkiye örneğine bakarsak neredeyse yarım asırdır süre gelen terör sorunu, Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit etmekle birlikte ulusal güvenlik politikalarını da doğrudan etkilemektedir. Bu noktada uluslararası siyasetin etkilerinden söz etmek mümkün değildir ancak yine Türkiye örneği üzerinden Suriye'de yaşanan iç savaşa ve Türkiye'nin sınır bölgesinde meydana gelen olaylara bakıldığında da dış siyasetin ulusal güvenlik üzerindeki etkileri ortaya çıkmaktadır. İstihbarat, şüphesiz ülkeye yönelik iç ve dış tehditlerin tespit edilmesinde kritik rol oynamaktadır. Bir kez daha Türkiye örneğinden gitmek gerekir ise IŞİD'in etkin olduğu yıllarda istihbarat sisteminin etkinliği ile birlikte birçok terör saldırısı gerçekleşmeden önlenmiştir. Yıllardır terörle mücadele eden bir ülke olarak Türkiye'nin istihbarat sisteminin gelişmişliğinden söz etmek mümkündür. Terörle mücadelede askeri güç kadar istihbarat sistemindeki güç de kritik rol oynamaktadır. Bu noktada gelişen istihbarat sistemi ile birlikte terörle mücadele etkin adımlar atılmaktadır. Bu da istihbarat sistemlerinin ulusal güvenlik politikaları üzerindeki rolünü ortaya koymaktadır.

İstihbarat sistemlerinin belki de en etkin olduğu alan ulusal güvenlik politikalarıdır. Tehditlere ilişkin önceden tespitlerle ulusal güvenlik politikaları şekillenmekte ve tehditler minimize edilmektedir. Diğer taraftan bakıldığında da ulusal güvenlik politikalarında en önemli rol istihbarat sistemine aittir. Günümüz toplumlarında istihbarat sistemi zayıf bir ülkenin ulusal güvenliğinin gelişmiş olması söz konusu değildir. Ülkeler ancak istihbarat sistemlerindeki

gelişmişlik düzeyi kadar ulusal güvenliklerini geliştirebilmektedir. Bu yönüyle bakıldığında da iki olgu arasında pozitif yönlü doğrusal bir ilişki olduğundan söz etmek mümkündür. Biri gelişirken diğeri de gelişmekte, biri zayıf kalırken diğeri de zayıf kalmaktadır. İki olgunun başarısı birbirine bağlıdır.

3.6 Türkiye'nin Güvenlik Politikaları

İstihbarat servisleri şayet toplama, analiz etme, yorumlama işlemlerinin yanında karar alıcılara öngürülerde bulunmazsa ancak sınırlı bir çalışma yapmış olur ve sadece bürokratik sistemin bir parçası haline gelir (Gün, 2014: 138). Güvenlik algısının hususlarını belirlerken ben ve düşman diye ayırım yapmak doğru değildir. Güvenlik algısı belirlenirken duruma, amaç ve araçlara en uygun güvenlik algısı belirlenmelidir. Günümüz koşullarında tehlikenin nereden geleceği belli değildir. Yaşanan teknolojik gelişmeler bireysel ve toplumsal yaşama önemli kazanımlar sunarken beraberinde riskleri de arttırmıştır. Bu risklerle mücadele adına da ulusal güvenlik politikaları içerisinde istihbarat önemli bir yer tutmaktadır. Algı boyutuna karar verilirken karşı tarafın nasıl zarara uğratılacağı değil, nasıl kendi güvenliliğini sağlar sorularının cevapları ile ilgilidir. Bu çerçevede de güvenlik algısı şekillenecektir (Ateşoğlu, 2016: 74).

Teknolojik gelişmelerin getirdiği faydalardan bir tanesi de uluslararası coğrafi olarak uzaklıkların anlamının kalmamasına neden olmuştur. Bu nedenle ülkeler birbirlerine ister yakın ister uzak olsun birbirlerinden çok kolay etkilenecek hale gelmişlerdir. Bu gelişmelerin getirdiği sonuçlar dikkate alınarak da ülkede toplum düzeni sağlamak amacıyla ülke yöneticileri bu hususları göz önüne alması bir zorunluluk haline gelmiştir. Böylece oluşturulacak güvenlik önlemleri daha gerçekçi ve daha doğru bir hal alacaktır. Ülkeler ancak bu şart altında risk ve tehditlerini belirleyebilirler (Tezkan, 2000: 88). İstihbarat, günümüz koşullarında ülkelerin ulusal ve uluslararası politikalarının önemli aktörlerinden biri konumundadır. Dolayısıyla istihbarat alanında yaşanan her gelişme, ülkelerin ulusal ve uluslararası güvenliklerini arttırmaları adına önemli kazanımlar sağladığı gibi dış siyasetteki etkinliğin de artmasını sağlamaktadır (Özkan, 2004: 57).

Ulusal çevre her zaman bulunduğu koşullardan ve çevresel faktörlerden etkilenmektedir. Ulusal güvenlik faaliyetleri gerçekleştirilirken ülkemizde de faaliyetlerin başarısı sadece onu yöneten ve yönlendirenle sınırlı değil başarının etkenlerinden biri de dış ortamlardan sağlanmaktadır. Dış ortamların ulusal güvenliği etkilemesinin nedeni ise uluslararası güvenlik zincirinin dinamik bir süreçten oluşmasından kaynaklanır. Bu nedenle Türkiye dâhil olmak üzere ulusal güvenliğini sağlamak isteyen tüm devletler güvenlik planlaması yaparken uluslararası ortamın gerektirdiği koşulları göz önüne almalıdır. ABD’de gerçekleşen 11 Eylül terör saldırısı nedeniyle dünyada güvenlik ve tehdit algısı önemli değişiklikler yapılması gerektiği algısını ortaya çıkarmıştır. Bu saldırı sonrası tüm devletler ulusal güvenlik stratejilerini yeniden sorgulamaya başlamış ve güvenlik stratejilerinde değişime gitmişlerdir (Ateşoğlu, 2016: 74).

Ülkemizde ve diğer ülkelerde ülkenin ulusal güvenliği ile ilgili değerlendirmeler yapılırken aşağıdaki unsurlar göz önünde tutulması gerekmektedir (Tezcan, 2000: 88);

- Ekonomik unsur, ülkenin her alanında varlığını hissettiren, ülkenin maddi ve manevi tüm çıktısının veya hâsılasının toplamı ile sürdürülebilir nitelikleridir.
- Beşeri unsurlar (insan gücü), doğal kaynaklar ve enerji, endüstri ve teknoloji, ekonomik karar yapısı, ulaştırma ve haberleşme alt yapısı, dış ticaret hacmi ve tarımın verimliliğidir.
- Askeri unsur, askeri sınaî tesisleri, silahlı kuvvetlerin mevcudu, teşkilat yapısı, emir-komuta sistemi, sahip olunan silah sistemleri, askealma sistemi, askeri ihtiyaçların yurt içinden karşılanma oranı, seferberlik potansiyeli, asker-siyasi iktidar ilişkileridir.
- Psiko-sosyal unsur, bir milleti oluşturan birey, grup ve toplum olarak psikolojik davranışlarını, dayanışmalarını, karşılıklı ilişkilerini, millet olma iradesini etkileyen hususlardır.
- Psiko-sosyal unsuru oluşturan alt bileşenlerden bazıları; insan gücünün niteliği, milli karakter, gelenek ve örfler, tarihi miras, etnik gruplar ve aralarındaki ilişki, toplumun gelecekte beklenenleridir.
- Coğrafi unsur ise, tabii ve yapay bütün oluşumların diğer unsurlar üzerine olan etkileridir.

- Coğrafi unsurların alt bileşenleri; ülkenin büyüklüğü (genişliği ve sınırlarından itibaren derinliği), arazi yapısı, ülkenin dünya üzerindeki konumu, deniz ve diğer suyolları ile ilişkisi, akarsuları, iklimi ve bitki örtüsüdür.

Ulusal güvenlik adına hedefler belirlenmelidir. Hedefler dâhilinde güvenlik stratejileri oluşturulmalıdır. Hedef ve strateji birbirine uyumlu olmalıdır. Stratejilerin doğru belirlenmesi ile hedeflere ulaşılabilir (Akad, 2001: 14).

Türkiye jeopolitik konumu gereği her zaman kıskanılan bir ülke olmuştur. Bu nedenle sosyal güvenlik sistemlerini oluştururken daha da özenli davranmalıdır. Bu sebeple Ulusal Güvenlik Stratejileri sadece tek bir güvenlik sistemi örnek alınarak oluşturulmamalıdır. Ülke içerisinde o günkü koşullara uygun, risk ve tehditleri en doğru şekilde belirleyebileceği güvenlik stratejisini temel almalıdır. Türkiye'nin güvenlik araçlarının nasıl kullanması gerektiği incelenmek istediğinde tıpkı güvenlik stratejisi gibi güvenlik araçları da aynı özveri ile toplumun güvenlik yapısını bozmayacak şekilde en uygun araçları kullanması gerekmektedir. Her devlette olduğu gibi ülkemizde iktidar değişmesinden kaynaklı ulusal güvenlik stratejileri ve güvenlik algısında değişimler meydana gelmiştir. Bu değişimler hedeflere olan bakış açılarının farklılaşmasını bile ortaya çıkarmıştır. Burada zaman içinde değişim gösterecek husus, devletlerin uzun vadeli hedefine ulaşmak amacıyla ortaya koyduğu kısa vadeli hedefleri olabilir. Uzun vadeli hedef, kısa vadeli hedeflerin daha sağlıklı belirlenmesini ve temel hedeften uzaklaşmamasını sağlayacaktır. Dolayısıyla, kısa vadeli ülke hedefi belirlenirken dağınık, birbiriyle bağlantısız, bütünlükçü olmayan ve ilerlemeden uzak olan hedeflere yer verilmesinden kaçınılmasının önemli olduğu söylenebilir. Ayrıca söz konusu hedefler, ülkenin uluslararası ortamdaki değişimlere uyum sağlayan bir güvenlik anlayışı sergilemesi açısından fayda sağlayacaktır.

Güvenlik stratejilerimiz oluşturulurken toplumun huzur ve refahı, toplumsal ortamın güvenliliğinin sağlanması ve insanların hayatlarına devam edebilmesi kriterlerine öncelik verilmiştir. Hükümet, uzun ve kısa vadede güvenlik stratejileri oluşturmalıdır. Güvenlik sistemimiz oluşturulurken devlet farklı kurumlardan farklı beklentiler içerisine girebilirler. Bu açıdan bakıldığında hedef belirlerken yanılığa düşme ihtimalleri vardır. Kurumlardan istenen bu

beklentiler kurumlar arasında rekabetin ortaya çıkmasına ve dolayısı ile toplumsal güvenliğin bozulmasına neden olabilir. Devlet ulusal güvenlik ile ilgili stratejilerini belirlerken devletin kendi hedeflerini ön planda tutmalıdır. Böylece kurumlar arasında da asgari düzeyde yapılan rekabet ile anlaşmaya varılacaktır. Ulusal güvenlikte ülke içerisinde fikir birliği sağlanmış olur (Cebeci, 2007: 23).

Göz önünde tutulması gereken bir başka unsur, hedefin ve hedefe ulaşmada gereken zaman aralığıdır. Bu hedeflerin başarılması için bir süre kısıtlaması koymanın uygun olmadığı değerlendirilmektedir. Çünkü bu durumun karar vericilerin hareket alanlarını kısıtlayacağı ve değişen durumlar karşısında gerekli tedbirlerin alınmasını önleyebileceği düşünülmektedir. Mutlaka bir zaman belirtme ihtiyacı duyuluyorsa, net bir zaman yerine diğer olaylara ve gelişen durumlara bağlı olarak bir zamanlamadan bahsedilebilir. Nitekim diğer ülkelerin güvenlik strateji belgelerinde de durum bunun benzeridir. Ayrıca belirlenen hedef zaten süreci belirlemekte ve net olarak ortaya konulmasa da sürenin dolaylı olarak belirtilmesi de hedefin şekillenmesine yardımcı olmaktadır (Yılmaz, 2007: 16).

Ulusal güvenlik – istihbarat ilişkisinde öne çıkan bir diğer önemli husus zamanlamadır. Bugün, geçmişe göre yaşam çok daha hızlı bir hal almıştır. Bilgiye ulaşmak hızlandığı kadar bilginin eskimesi de hızlanmıştır. Bu doğrultuda bilgiye zamanında ulaşmak kadar bu bilgiyi doğru zamanda kullanmak da son derece önemlidir. Nihayetinde ulusal güvenliğini tehdit eden bir unsurun eyleme dönüşmeden müdahalede bulunulması ile birlikte ulusal güvenlik sağlanabilmektedir. Dolayısıyla bu unsurun önceden tespit edilmesinin yanında, sağlanan bu bilginin eyleme dönüşmeden önceki kısa zaman zarfı içerisinde müdahale edilerek tehdit olmaktan çıkartılması gerekmektedir.

Değişen yaşam koşulları ile birlikte güvenlik olgusu da değişime uğramıştır. Doğrudan can ve mal güvenliğini tehdit eden unsurların yanında “korku” yaratmak da genel bir stratejiye dönüşmüştür. Bu da ulusal güvenlik – istihbarat ilişkisinin farklı bir boyutunu daha ortaya koymaktadır. Bir toplumun güvenliğini tehdit etmek isteyen kesimler, psikolojik baskı kurma çabası içerisine girmektedir. Bu da korku yaratmakla mümkün olmaktadır. Belki de gerçekleşmesi mümkün olmayan tehdit unsurlarını, gerçekleşme ihtimali varmış

gibi yansıtmak ve bunu bir topluma kabul ettirmek günümüzün en etkili tehdit ve baskı yöntemlerinden biridir. Bu korku olgusu ile mücadele etmek de yine istihbarat sistemindeki etkinlik ile mümkün olmaktadır. Belki de gerçeğe hiç dönüşmeyecek bir olgu ile güvenlik tedbirleri olarak doğrudan müdahale etmek mümkün değildir. İstihbarat, bu mücadeleyi mümkün kılarken, ulusal güvenliğin de gelişimini sağlamaktadır.

Ülkelerin güvenlik hedeflerine ulaşabilmesinde önemli unsurlar biride tehditlerin belirlenmesidir. Tehditler ülkelerin istenilen güvenlik algısına ulaşmasını engelleyecek güçtedir. Ülkemiz açısından bakıldığında ilk risk unsurunun jeopolitik konumun olduğunu söyleyebiliriz. Bununla beraber ulusal hedefler, tarihsel süreç ve kültür gibi olgular risk faktörleri olarak sayılabilir. Tehdit belirleme sürecinin işleyişinin devletin temel ilkelerine bağlıdır. Bu sebeple devletler bu ilkelere bağlı kalmak zorundadırlar. Bu ilkeler dâhilinde güvenlik stratejisi oluşturmamış olursa, risklerin belirlenmesi, risklere karşı önlem alınması sürecinde başarılı bir süreç geçirmesi mümkün gözükmemektedir. Türkiye’de güvenlik stratejileri oluşturulurken tehdit belirlemenin sistematik bir yaklaşım içinde gerçekleştirilmesi uygundur. Bu yaklaşımın aşamaları, devletin temel ilkeler içerisinde belirlenmiş olan hedefe ulaşmaya engel olan risk ve tehditlerin belirlenmesini sağlamalıdır. Temel ilkeleri açıkça ifade edilmeyen ya da böyle bir zemin üstüne inşa edilmemiş sistemlerin, zayıf düşmeye ve işlevselliğini yitirmeye maruz kalması olasıdır.

Türkiye’de tehdit ve risklerin belirlenmesi 5 aşamada gerçekleşmektedir. Bunlar (Küçükşahin, 2007: 67);

- Devletin milli güç unsurlarının büyüklüğü,
- Mevcut güce dayanarak etki ve ilgi alanlarının belirlenmesi,
- Belirlenen etki ve ilgi sahasındaki hedefleri,
- Risk ve tehditlerin belirlenmesi,
- Dünya’da ve Türkiye’de cereyan eden her türlü olayın takip edilerek sebep ve sonuçlarının ortaya konulması.

Türkiye’de ulusal güvenliğin çerçevesini belirlemek için ülke içerisinde siyasi, askeri, toplumsal, ekonomik, coğrafi unsurları genel olarak ülkenin içerisinde bulunduğu durumu göz önünde bulundurmalıdır. İçerisinde bulunduğu mevcut durumu tespit edebilmesinde en önemli unsur milli güç unsurlarına göre

değerlendirmeye tabi tutulmasıdır. Ülkenin geleceğinin temellerinin atılacağı bu kritik kararda ulusal güvenlik stratejilerin ile sistemdeki kişilerin rol ve görevleri açıkça ortaya koyulacaktır (Dedeoğlu, 2003: 51).

Her şeyden önce, yaşanan coğrafyadaki etki ve ilgi alanlarından söz edebilmek için sorumlu olunan bir bölgenin var olması gerekmektedir. Bu bölge, belirlenmiş olan ve ulaşılması istenen ülke hedefine göre ortaya konulabilir. Milli güç unsurlarını elinde bulunduran makamların öncelikli olarak ülke hedefini tahlil ederek kendi hedef ve görevlerini ortaya koyması gerekir. Böylece, güç ve gücün büyüklüğüne dayanarak etki ve ilgi alanlarının belirlenmesi söz konusudur. Milli güç unsurları kullanılan alanlara göre değişiklik gösterebilir. Kullanılan alana göre milli güç azalır veya artabilir. Bu nedenle kullanma iradelerin etki ve ilgi alanlarının belirlenmesi yapılmalıdır. Politikalar bu çerçevede oluştuklarından bu ayrıntıya önem verilmesi ulusal güvenliğin hedeflere yaklaşmasında yardımcı bir unsur olacaktır (Küçükşahin, 2007: 108).

Her devlet kendi ülkesinden sorumludur algısından yola çıkılarak; ekonomi konusunda etki ve ilgi alanında yapılması gereken faaliyetler ekonomi ve maliye bakanlıkları tarafından birlikte ele alınabilir. Enerji alanındaki etki ve ilgi alanları ise Enerji Bakanlığı tarafından ortaya konulabilir. Bir diğer örnek, Kültür ve Turizm Bakanlığı açısından ele alınabilir. Kültürel anlamda etki alanındaki ülkeler içerisinde bulunan Türk kültürünü yansıtan tarihi eserlerin ortadan kaldırılmasına mani olmak ve onarılmalarını sağlamak, yurt dışına kaçırılan Türk kültür varlıklarını ülkeye kazandırmak gibi hedefler belirlenebilir. Bu aşamadan sonra komşu ülkedeki Türk tarihi eserlerinin yok edilmesi risk veya tehdit olarak algılanmaya başlanacaktır. Etki ve ilgi alanlarının ortaya konulması, seçimle işbaşına gelmiş olan iktidarın görevidir. Kendisinin belirleyeceği hedeflerin büyüklüğü alacakları tavırları, izleyecekleri politikaları belirleyecektir (Küçükşahin, 2007: 112).

Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT), Türk istihbaratının temel yapı taşı konumundadır. 1965 yılında kurulan MİT, kurulduğu dönemde Başbakanlığa bağlı konumdaydı. 18 yılı aşkın sürenin sonunda 1984 yılında 2937 Sayılı Devlet İstihbarat Hizmetleri ve Milli istihbarat Teşkilatı Kanunu yürürlüğe girmiştir. 2017 yılına kadar da çıkartılan bu kanun yürürlükte kalırken, 2017 yılında yapılan düzenleme ile birlikte MİT,

Cumhurbaşkanlığına bağlanmıştır. Milli istihbarat Teşkilatı, yapı itibari ile birçok görevi de doğrudan üstlenmektedir. Başlıca görevleri şunlardır (Mevzuat.com 2020);

- Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik iç ve dış tehditlerin tespitine yönelik istihbarat sisteminin oluşturulması,
- Anayasal düzen çerçevesinde sahip olduğu yasal hakları kullanarak elde ettiği bilgileri Cumhurbaşkanı, Savunma Bakanı, Milli Güvenlik Kurulu Genel Sekteri ve ilgili diğer kuruluşlara ulaştırmak,
- Milli güvenlik siyasetine ilişkin ilgililere gerekli bilgilerin aktarılması, planların hazırlanması ve kabul gören planların yürütülmesi,
- Kamu kurum ve kuruluşlarını istihbarat faaliyetlerine ilişkin yönlendirmelerde bulunmak,
- Milli Güvenlik Kurulu tarafında teşkilata yüklenen sorumlulukları yerine getirmek.
- İstihbarat kapasitesinin, niteliğinin ve etkinliğinin geliştirilmesi adına teknolojik gelişmeleri takip etmek ve sistem içerisinde entegre edilmesini sağlamak,
- Devletin çıkarlarına adına gerekli istihbaratın temin edilmesi ve ilgili kurumlara aktarılması, bilgilerin güvenliğinin ve gizliliğinin sağlanması.

Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde istihbarat edinim görevi Milli İstihbarat Teşkilatı'na aittir. Bununla birlikte diğer kamu kuruluşları da istihbarata ilişkin görevlere sahiptir. Kamu kuruluşların devlet istihbaratına ilişkin başlıca görevleri şunlardır (Mevzuat.com 2020);

- Kurumsal görev kapsamında gerekli durumlarda istihbarat sağlamak,
- Milli İstihbarat Teşkilatı'nın talebi doğrultusunda gerekli istihbaratı sağlamak,
- İstihbaratın gizliliğini sağlamak.

Milli İstihbarat Teşkilatı, çok yönlü bir görev dağılıma sahip olduğundan bünyesinde yer alan birimler de çok yönlüdür. Bu da personel ihtiyacının çok yönlü olmasına neden olmaktadır. Milli İstihbarat Teşkilatı'nın ihtiyaç duyduğu personelin yetiştirilmesi de yine kamusal bir görev konumundadır. MİT'in personel alımında sınav sistemi bulunmakta olup bu sınav sistemi doğrultusunda

MİT'te görev almak için uygun niteliklere sahip olduğu düşünölen personeller, kadroya katılmaktadır. Süreç kısaca şu şekilde işlemektedir (Turan, 2005: 105):

- MİT'in açtığı sınavı hukuk, iktisat, işletme, siyasal bilgiler ile iktisadi ve idari bilimler faköltesi mezunları başvurabilmektedir,
- Üç aşamalı bir sınav sistemi olup önce lisans sınavı, sonra mesleki yeterlilik sınavı, son olarak sözlü sınav yapılmaktadır. Sınavların yanında her aday sağlık kontrolünden geçirilmektedir.
- Sınavlarda başarılı olan adaylara bir süre daha eğitim verildikten sonra gerekli kadrolara atamalar yapılmaktadır.

Milli İstihbarat Teşkilatı'na ait personel kadrosu incelendiğinde üç farklı birimde personellerin istihdam edildiği görölmektedir. Bu birimler;

- Meslek memuru
- Teknik personel
- Yardımcı personel

Meslek memurları, bilinen adlarıyla ajanlardır. Ajan statüsüne gelmiş bireylere MİT'e ait kimlik tahsis edilmektedir. Bu kimliğin gizliliği esastır ancak gerekli durumda ajanlar bu kimliği kullanma yetkisine sahiptir. Teknik personel, istihbarat sistemi içerisinde bilgi akışının sağlanmasına yönelik teknik aksam ile ilgilenen personel iken, yardımcı personeller de teknik personele destek birimi olarak görev yapmaktadır (Turan, 2005: 106).

1984 yılında yürürlüğe giren kanun ile uzun yıllar boyunca yasal sınırları belirlenen MİT, 2014 yılında ve 2017 yılında çeşitli değişikliklere uğramıştır. Bu düzenlemelerle birlikte MİT, Cumhurbaşkanlığına bağlı bir kurum haline gelirken, 1884 yılından günümüze geçen süre içerisinde değişen dünya koşullarına uyum sağlamasına adına da güncellemelere tabi tutulmuştur. Yapılan düzenlemelerde öne çıkan unsurlar şunlardır:

- Milli İstihbarat Teşkilatı'nın hem faaliyetleri, hem de personellerinin gizliliğine ilişkin tedbirler arttırılmıştır,
- Milli İstihbarat Teşkilatı'nın hem faaliyetleri hem de personellerine yönelik güvenlik tedbirleri arttırılmıştır,
- Milli İstihbarat Teşkilatı'nın sahip olduğu teknoloji unsurlarının modernizasyonuna ilişki düzenlemeler yapılmıştır,

- Milli İstihbarat Teşkilatı personellerinin, istihbarata karşı koyma durumlarına ilişkin yetkileri genişletilmiştir,
- Milli İstihbarat Teşkilatı'nın dış istihbarat faaliyetlerinin geliştirilmesine yönelik düzenlemeler yapılmıştır.
- Milli İstihbarat Teşkilatı'na yeni faaliyet kolları dâhil edilmiştir.

Milli İstihbarat Teşkilatı'nı da ilgilendiren 6532 sayılı kanun kapsamında özellikle şeffaflık ve denetim alanlarında önemli değişimler yaşanmıştır. MİT, 1965 yılında kurulmuş olmasına karşın ilk kez bu kanun ile birlikte TBMM tarafından denetlenebilir hale gelmiştir. Bununla birlikte “Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu” kurularak bu denetimler TBMM adına gerçekleştirilecektir. Komisyonda 17 kişi yer alırken, bu kişiler 3 aylık bir süre zarfı içerisinde gerekli inceleme ve görüşmeleri yaparak hazırladıkları raporu TBMM'ye sunmak ile yükümlü konumdadır. Komisyon üyeleri ise mecliste yer alan siyasi partilerden seçilirken, oransal dağılım partilerin meclisteki dağılımına göre şekillenmektedir. Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu'nun başlıca görevleri de şunlardır (Söylemez, 2019: 48):

- Ülke güvenliğine ilişkin hususlarda görüş ve önerilerde bulunmak,
- Güvenlik ve istihbarat alanlarına ilişkin yaşanan gelişmeleri takip ederek tespit ve çıkarımlarda bulunarak tavsiyeler sunmak,
- Yürütülen faaliyetlere ilişkin rapor sunmak,
- Kişisel hak ve özgürlüklerin korunmasına yönelik tavsiyelerde bulunmak.

Komisyon, görüşmelerini kapalı oturum şeklinde gerçekleştirirken görüşmelerde komisyonda yer alan üyeler ve gerekli temsilciler dışında herhangi bir kişinin katılımına olanak tanınmamaktadır. Devletin esas görevlerinden biri kişilerin hak ve özgürlüklerini korumanın yanı sıra kişisel bilgilerin gizliliğini sağlamaktır. Komisyon da devletin sahip olduğu bu sorumluluğa ilişkin görev üstlenirken, hem kişisel bilgilerin gizliliği, hem de komisyon görüşmelerinin gizliliğine ilişkin sıkı tedbirler almaktadır. Komisyonda yapılan görüşmelere ilişkin bireysel bir bilgi aktarımı söz konusu olmadığı gibi komisyon tarafından da herhangi bir açıklamada bulunulmamaktadır. Ele alınan konuların kritikleri ve gizliliğinden ötürü, yapılan görüşmeler tam bir gizlilik içerisinde yürütülmektedir.

Ulusal güvenlik politikalarındaki etkinliğin artırılması ve suçların minimize edilmesi adına MİT bünyesinde “Bilgi Yönetim Merkezi” kurulmuştur. Bu merkez ile birlikte hem yurt içi hem de yurtdışı düzeyinde teknolojik gelişmeler takip edilirken istihbarat alanları kategorize edilerek bilgi sınıflandırmasına gidilmiştir (Gün, 2014: 139). Başlıca bu kategoriler şunlardır:

- Psikoloji
- Sosyoloji
- Din
- Biyoloji
- Antropoloji

Yapılan yasal düzenleme ile birlikte milli istihbarat sisteminde yapılan değişikliklerden biri de istihbarat alanı içerisindeki koordinasyonun geliştirilmesine yönelik atılan adımlardır. MİT, bu alanda sahip olduğu yetkileri genişletmiş ve gerekli gördüğü durumlarda tüm kişi, kurum, örgüt ve benzeri yapılarla işbirliğine gitme, koordineli çalışma yetkisine sahip hale gelmiştir. Bu sayede bilgiye ulaşmanın kolaylığı arttırıldığı gibi günümüz yaşamında oldukça önemli olan bilgiye ulaşma hızının da geliştirilmesi amaçlanmıştır. Oluşturulan Milli İstihbarat Koordinasyon Kurulu (MİKK) ile birlikte istihbarat alanındaki faaliyetlerin yürütülmesi ve istihbaratta koordinasyonun geliştirilmesi adına çalışmalar da arttırılmıştır.

2937 Sayılı Kanun, MİT’in yetki alanlarının gelişiminde önemli bir gelişmedir. Türkiye özelinde ulusal güvenlik politikalarında istihbaratın rolüne bakıldığında, uzun yıllardır süre gelen terör olayları ile mücadele edilmede istihbaratın bir tercih değil zorunlu olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla MİT, bu süreçte doğal bir gelişim sürecine girmiştir. İstihbarat ile birlikte daha az emek harcayarak çok daha etkin sonuçlar almak mümkündür. Öyle ki güvenlik tedbirleri almak, terör vb. suçlarla mücadele etmek son derece stratejik ve meşakkatli bir süreçtir. İstihbarat ise söz konusu suç unsurlarının eyleme dönüşmeden müdahale edilmesini mümkün kılmaktadır. Bu da emeğin daha düşük tutulup, sonuçların çok daha etkin olmasını sağlamaktadır (Ateş, 2014: 25). Günümüz teknolojik koşulları içerisinde geçmişten bugüne istihbarat yöntemleri artmış ve gelişmiş durumdadır. Bununla birlikte tehdit unsurları da artmış, bilgiye ulaşmak kolaylaştığı kadar da zorlaşmıştır. Siber güvenlik,

günümüzün önemli konularından biri olup MİT içerisinde de bu alanda faaliyetler arttırılmıştır. Bu doğrultuda 2012 yılı içerisinde Genelkurmay Elektronik Sistemleri (GES) oluşturulmuştur. Oluşturulan bu sistem ile birlikte istihbarat alanında yaşanan teknolojik gelişmelerin takip edilmesi amaçlanırken, siber güvenlik alanında da gelişim hedeflenmiştir.

Türkiye bölgesel ve uluslararası alada etkinliğini artırması için istihbarat servislerimiz dış politikada alan daralmalarına ve caydırıcı hususlara dikkat etmelidir. Güçlü ekonomik temeller, caydırıcı askeri güc ve kusursuz bir dış politika mutlaka istihbarat tarafından desteklenmelidir. Türkiye konumu gereği bölgesel ve uluslar arası hesaplaşmalarının olduğu bir bölgededir, yeni dünya düzenin inşa edildiği bölge yine bu coğrafyadır, etkin istihbarat sistemleri ile yeni dönemde mutlaka söz hakkı olması gerekmektedir. (Karan, 2018: 55-57)

Türkiye'nin son yıllarda teknolojik alanda gerçekleştirdiği atılımlar ile birlikte dış politikada da etkin bir görev üstlenmeye başlamıştır. Bu etkinliğin olumlu sonuçlarının alınması, etkin bir istihbarat sistemi sayesinde olacaktır. Karar alıcılara siyaset oluşturma süreçlerinde yardımcı olacak önerilerde bulunmak için istihbarat personellerinin daha eleştirisel ve entelektüel bir bakış açısına sahip olmaları gerekmektedir. Maalesef Türkiye'de gelişmiş ülkelerdeki gibi istihbarata yönelik bir bilinç bulunmamakla birlikte önyargılar vardır. Gerek personelin daha iyi eğitilmesi olsun gerekse istihbaratın akademik alanı ile ilgili olsun ülkemizde de tıpkı gelişmiş ülkelerdekigibi İstihbarat üniversiteleri, araştırma merkezleri, okulları yahut bölümleri açılmalıdır. Örnek vermek gerekirse Rusya 1921 yılında bu alanada çalışmalarına başlamış "İstihbarat Okulları" nı kurmuştur. Bu okullara girecek olan kişiler çok titiz bir şekilde seçiliyor, eğitim veriliyor hem yurt içi hemde yurt dışında görevlendiriliyorlar. Birçok dersin yanında, istihbarat teknikleri ve karşı koyma yöntemler gibi derslere ile uzun ve başarılı bir eğitim süresinden geçiriliyorlar. 1992 yılına gelindiğinde ise fakülte akademi bünyesinde, kriptografi, iletişim ve bilişim enstitüsü oluşturulmuştur. Mevcut durumda 4 fakülte ve 11 akademik kürsü bulunmaktadır. Öğrenciler beş yıl boyunca teknik eğitim ile birlikte, dil, sosyal bilimler ve askeri eğitim almaktadırlar. (Asker, 2016: 57-59)

MİT, doğrudan ulusal güvenliğin sağlanması ile yükümlü değildir. Güvenliğin sağlanması kolluk kuvvetlerinin yetki alanı içerisinde gerçekleşmektedir. MİT ise güvenliğin tehdit eden unsurların hayata geçmeden, güvenlik tehdidine dönüşmeden önlenmesini hedef almaktadır. Bu doğrultuda kolluk kuvvetleri ile de birlikte hareket edildiğinden söz etmek mümkündür. MİT, gerekli istihbaratı sağlayarak olası tehditleri tespit edebilmektedir. Bu noktada kolluk kuvvetleri ile işbirliğine gidilerek tehdidi yol açan kişi ya da gruplara müdahale edilmekte, bu sayede tehdit unsurları ortadan kaldırılmaktadır. Dolayısıyla ulusal güvenlik ile istihbaratı ayrı olgular olarak ele almak günümüz toplumlarında gerçekçi bir yaklaşım değildir.

Bir kez daha Türkiye özelinde bakıldığında yurt içinde yıllardır süre gelen terör tehdidi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra yakın geçmişte IŞİD ya da diğer adıyla DEAŞ tehdidi mevcuttu. Sınır komşularımız Irak ve Suriye de yerleşik bir yönetim bulunmamaktadır. Tüm bunların yanında Yunanistan ve Rusya gibi sınır komşularıyla da dönem dönem sorunlar ortaya çıkmaktadır. Tüm bu tehdit unsurları dikkate alındığında sadece kolluk kuvvetleri ile bu tehditleri savuşturmak, ulusal güvenliğin sağlanması mümkün değildir. Özellikle terör olaylarında devlet ahlakı da bulunmadığından terör olaylarıyla mücadele çok daha zorlu bir hale gelmektedir. Bu da istihbarat ile birlikte tehditlerin en aza indirgenmesini sağlarken, gelecek tehditlere dair göz korkutmak adına da son derece önemlidir. Başta MİT olmak üzere istihbarat örgütleri, ulusal güvenliğin sağlanmasında hem yurt içi hem de yurt dışı tedbir ve müdahalelerde başrolde yer almaktadır.

4. SONUÇ

İstihbarat bilincine sahip ülkeler ve vatandaşlar, ekonomik, sosyal, siyasi, askeri ve güvenlik alanlarda çok daha bilinçli hareket ederler. Toplumsal ve siyasal hayata istihbarat bilinci olursa ülkeler belirledikleri stratejiler ile koydukları hedefe çok daha doğru ve emin adımlar ile giderler. Özellikle Türkiye’de istihbarat bilinci kaçınılmaz bir zorunluluktur. Çünkü gerek kültürel olarak gerekse tarihsel olarak birçok görev üstelenen Türk halkı her zaman din, dil ve ırk ayrımı gözetmeden asırlardır mazluma el uzatmış, zalimin karşında durmuştur. Bu yüzden dünya’nın neresinde bir sorun yahut savaş çıkarsa çıksın insanlar Türkiye’yi ve Türk halkını güvenilir bir liman olarak görmüştür. Anadolu bu yüzden dünyanın kalbidir. Bu yüzden Türk halkı istihbarat konusunda mutlaka bilinçlenmelidir.

İnsanlığın var oluşunda beri geleceğin dünyası üzerine planlar yapılmıştır. Birçok ülke her sene gelecek yılları tahmin etme yarışına girmektedir. Elbette geleceği bilmek mümkün değildir ama sağlıklı ve etkili bir istihbarat ağı sayesinde öngörüler ve seneryolar oluşturarak geleceği hazırlaya bilir ve hazır olabiliriz. Bu yüzlyılın sorunların başında ekonomi ve güvenlik gelmekte ülkeler bunları korumak için ciddi bütçeler harcamaktalar. Bizler vatandaş olarak vatan birliğini korumak ve gelişimi için çalışmak zorundayız, bu alandaki çalışmaların verimliliğini artırmak ise yine doğru bir istihbarat bilincinden geçer ancak gelecek nesillere daha müreffeh bir ülkeyi bu şekilde bırakabiliriz. Bu ağır yükümlülüklerden dolayı tezimiz üzerinde titizlik ile çalıştık.

İnsanın içersinde bulunan merak duygusu ile insan hep geleceği, bilinmeyeni ve gizli olanı merak etmiştir. Bu yüzden aslında istihbaratçılık dünyanın en eski mesleklerinden birisidir. İnsanlar, ülkeler ve toplumlar elde ettikleri bilgiler ile geleceklerini şekillendirmişledir, bu yüzden tezimizin ilk bölümü olan “İstihbaratın Tanımı, Kuramları ve Sistemleri” bölümünde istihbarat kavramı ele aldık. Tarihsel gelişimi, istihbaratın bileşeni olan istihbarat çarkı ve analizine değidik, İnsanoğlunun gizliyi merak etmesindeki süreçte, bu merakını hangi yöntemler ile gidermeye çalışıyor, istihbarat toplama tekniklerinde bunları açıklamaya çalıştık.

İstihbarat çalışmaları sonucunda bilginin kalitesini ve doğruluğunu sorgulayan insanlar, ülkeler ve uluslar, belirledikleri stratejiler ile hedeflerine ulaşmışlardır. İlk bölümdeki çalışmamız gösterdiği istihbarat, diplomasinin, askeri gücün, ekonominin ve toplumun yönüne belirlemede oldukça önemli bilgilere ulaşmamızı sağlamakta. Aynı zamanda istihbarat sadece politika yapıcılar için değil bütün bireyler içinde bir bilim olarak görülmesi gerekmektedir. İstihbaratı dikkate alamayan yöneticiler ve kişiler başarısız olmaktadır. Her birey tıpkı bir devlet yöneticisi gibi karşı karşıya olduğu tehit ve fırsatları bilmek ister. Devletler milli güvenliği sağlama adına kullandıkları araçların en başında istihbarat faaliyetleri gelmektedir. Özellikle küreselleşme ile artan terör olayları ile birlikte öncelikli hedef güvenlikçi sağlamak olmuştur. Yine ilk bölümünün “İstihbarat Sistemleri” bölümünde Türk İstihbarat sistemine ve tarihçesine değindik. Bu bölüm sonucunda Türk tarihinde istihbarat kültürü her dönem olmuş, devam etmiş ve her geçen gün dahada artmıştır. Orhun Abidelerinde istihbarat ile ilgili kavramlara rastlamaktayız. Modern anlamda ilk teşkilat Osmanlı Devleti döneminde kurulmuştur, ardından gelişen savaş sürecinde ve yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti döneminde de farklı teşkilatlar adı altında devam etmiştir.

Çalışmanın “Ulusal Güvenliğin Sağlamasında İstihbarat Sistemlerinin Önemi ve Türkiye” adlı bölümünde ulusal güvenlik kavramı ele alınmış, bu kavramın tarihsel sürecinin yanında, toplumsal düzeni sağlamak adına polis erkinin ortaya çıkış sürecine değilmiş, ulusal güvenliğin bileşenleri ve ulusal güvenlik politikalarını etkileyen faktörler açıklanmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda İstihbarat sistemlerinin uluslararası siyaset üzerindeki etkileri incelenerek, ulusal güvenlik politikalarına yansımaları tespit edilmeye çalışılmıştır. Türk istihbaratının temel yapı taşı durumunda bulunan Milli İstihbarat Teşkilatı anlatılarak Türkiye’nin güvenlik politikalarındaki aşamalar açıklanmaya çalışılmış, ulusal güvenlik olgusu içerisinde istihbaratın rolü ve etkinliği incelenmiş, MİT bünyesinde gerçekleşen kanun değişikliklerinin nedenleri anlatılmıştır.

Feodalizmin çöküşüyle ulus-devletler ortaya çıkmış, sermayenin piyasada etkinliğini artırmasıyla emek serbetleşmiş ve sehire göç başlamıştır. Şehirsel hayatın sınırlarının değişmesi makinalaşma ile işsizlik sorunun ortaya çıkmasıyla şehirde toplumsal düzeni sağlamak, refahı ve mülkiyeti korumak için devletin erk yetkisini kullanan

polislik mesleđi ortaya çıkmıřtır. Polislik sadece toplumsal dűzeni sađlamakla sorumlu deđil aynı zamanda toplumsal ahlakın denetimindedir. Bu yűzden devletin diđer kamu kurum ve kuruluřlarına gűre polislik sokakta devleti daha çok temsil etmiřtir.

Dűnya, her geçen gűn daha da kűűlmekte, daha da kűreselleřmektedir. Bugűn, Çin’de meydana gelen bir salgın tűm dűnyayı etkileyebilmektedir. Benzer řekilde 2008 yılında Amerika Birleřik Devletleri’nde ortaya çıkan ekonomik kriz de tűm dűnya ekonomisine darbe vurabilmektedir. Kuzey Kore gibi istisnalar dıřında űlkelerin içe kapanık bir yapıya bűrűnmesi ve dıř dűnyadan etkilenmemesi műmkűn gűrűnmemektedir. Bu sebeple de ulusal gűvenlik olgusunu yalnızca ulusal sınırlar içerisinde olup biten bir olgu olarak ele almak műmkűn deđildir.

Ulusal gűvenlik denildiđinde akla řűphesiz ilk olarak ulusal sınırlar içerisinde meydana gelen olaylar gelmektedir. Bunun akabinde de sınır komřuları ile kurulan iliřkiler ve oluřan tehditler dűřűnűlmektedir. Nitekim yakın geçmiřte yařanan Ukrayna – Rusya sorunu ve Tűrkiye – Suriye sınırında meydana gelen olaylar bu fikirleri desteklemektedir. Buna karřın űzellikle Suriye űzeline bir inceleme yapmak gerekir ise Suriye’de Fransa, Rusya ve Amerika Birleřik Devletleri askerleri farklı dűnemlerde bulunmuř, farklı iddialar ortaya koymuřlardır. Bahsi geçen bu űlkelerin hiçbiri Suriye ile sınır komřusu deđildir. Öyle ki Amerika Birleřik Devletleri ile arada on binlerce kilometre bulunmaktadır. Buna karřın Suriye’nin ulusal gűvenliđi, bu ű űlke tarafından tehdit edilmiř ve yıllardır da sűre gelen bir iç savař ortaya çıkmıřtır. zet olarak ulusal gűvenlik olgusunun dođru algılanması űncelikli husustur. Bugűn hemen her űlke, bařka bir űlke için ulusal gűvenlik tehdidi oluřturabilecek potansiyelindedir. Özellikle artan teknoloji ve deđiřen toplumsal kořullarla birlikte tehlikenin nereden geleceđini űngűrebilmek çok daha zordur. Teknolojik geliřmeler ve iletiřimin artması istihbarat dűnyasında bilgi ihtiyacının artmasında sebep olmuřtur. Teknoloji sayesinde bilgiye ulařmak kolaylařsada bilgiyi korumak zorlařmıřtır. Sosyal medyanın hızla artması bilgi paylařımında beraber getirmiř ve ulusal gűvenlik problemleri yaratacak boyuta gelmiřtir.

İstihbarat sistemleri, űlkelerin i ve dıř tehditlere karřın űnceden bilgi edinmelerini sađlayan temel yapı tařı konumundadır. Tehdide iliřkin űnceden bilgi sahibi olmak, gerekli tedbirleri alabilmenin de űn kořuludur. Dolayısıyla istihbarat sistemlerinin geliřimi ile birlikte űlkelerin maruz kaldıkları tehditler de en aza indirgenmektedir.

Bu tehditleri tamamen ortadan kaldırmaz gerçekçi yaklaşım değildir ancak hem sayısal olarak hem de tehdidin boyutu yönünden en aza indirmek mümkündür. Bu sebeptir ülkelerin güvenlik politikaları kapsamında istihbarat sistemlerine önemli yatırımlar yapmaktadır. Her ülke bugün son teknolojilerle donatılmış istihbarat sistemlerine sahip olmak adına çaba sarf etmektedir. Bugün gelinen noktada istihbarat sistemleri ile güvenlik politikalarını ayrı olgular olarak ele almak söz konusu değildir. Her ülke, ulusal güvenlik politikalarını istihbarat sistemleri doğrultusunda şekillendirmektedir. Her ülke sahip olduğu istihbarat gücü kadar güçlü olup, tehditlere karşı da kendisine o kadar koruyabilmektedir. Öyle ki ülkelerin istihbarat sistemleri geliştikçe, tehditleri minimize etmenin yanında diğer ülkeler için bir tehdiye dahi dönüşebilmektedir.

Dünya'nın istihbarat alanında önde gelen ülkeleri düşünüldüğünde öncelikli olarak Amerika Birleşik Devletleri, Rusya ve İsrail gelmektedir. Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya arasındaki Soğuk Savaş dönemi yaklaşık 40 yıl boyunca devam etmiştir. Bu süreçte iki ülke istihbarat sistemlerinin yetiştirdiği ajanlar karşı ülkeye sızdırılırken, birçok bilgi akışı sağlanmıştır. İki dünya savaşının ardından askeri güç olarak değil bu kez istihbarat gücü olarak bir savaş gerçekleşmiştir. Bu savaşın sonunda Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dağılmış olup savaşı Amerika Birleşik Devletleri'nin kazandığı çıkarımında bulunmak mümkündür. Bu da Amerika Birleşik Devletleri'nin istihbarat alanındaki en güçlü ülke olduğu savını güçlendirmiştir. Buna karşın 11 Eylül Olayları, Amerikan istihbaratına da ağır bir darbe vurmuştur. Olaya ilişkin birçok spekülasyona karşın resmi kayıtlara bakıldığında Amerikan istihbarat sistemi, bu terör olayları hakkında yeterli bilgiyi elde edememiş ve terör olayların yaşanmasını da engelleyememiştir. Sonuç olarak da ulusal güvenliği tehdit eden büyük çapta terör olayları yaşanmıştır.

Türkiye özelinde bakıldığında da 15 Temmuz darbe girişimi, yeterli istihbaratın elde edilememesi sonucunda ciddi bir tehdiye dönüşmüştür. Öyle ki doğrudan ulusal güvenlik tehdidi altında kalınırken, birçok da şehit verilmiştir. Bu örnekler bakıldığında istihbarat sistemlerinin ulusal güvenlik üzerindeki etkilerini daha anlaşılabilir hale gelmektedir. İstihbarat sistemlerinde yaşanan en küçük bir zafiyet dahi doğrudan ulusal güvenliğin tehdit edilmesine neden olabilmektedir. Ülkeler arası rekabet o denli yüksektir ki her hata karşılığında ağır sonuçlara neden olmaktadır.

MİT'in etkinliğini artırmak ve çalışmalarını daha sağlıklı yürütebilmesi için hukuki alandaki boşluklar ülke şartlarına göre düzenlenerek doldurulmalıdır. Bunun yanında MİT mensuplarının güvenliğini sağlayacak ve daha rahat çalışabilecek şekilde düzenlemeler yapılmaya devam edilmelidir. Diğer yandan TBMM Güvenlik ve İstihbarat Komisyonu tarafından demokratik ülkelerdeki gibi denetlenebilir hale gelmesiyle, daha güvenilir bir hale gelmiş ve vatandaşların gözünde desteği artarak güven kazanan bir kurum haline gelmiştir. Özellikle ve en önemlisi istihbarat ağı ve sistemi gelişmiş ülkelerdeki gibi etkinliğinin artırılması ve personel yetiştirilmesi için MİT eğitim merkezleri açılmalı, üniversite, enstitü, okul ve araştırma merkezleri kurulmalıdır. Bu kurumlarda eğitim alacak kişiler titizlikle belirlenerek, dönemin şartlarını karşılayacak şekilde eğitimlerden geçirilmeli ve bu doğrultuda ders müfredatları geliştirilmelidir. Ayrıca YÖK tarafından akademik araştırmanın artırılması için destek sağlanarak projeler oluşturulmalı üniversiteler ile işbirliği yapılmalıdır.

Sonuç olarak ulusal güvenlik ve istihbarat sistemleri arasında pozitif yönlü doğrusal bir ilişki bulunmaktadır. Bu iki ölçüden birisi geliştiği zaman diğeri de gelişmekte, birisi zayıfladığında diğeri de zayıflamaktadır. Gelişmiş istihbarat sistemleri sayesinde ulusal güvenliğini sağlayan devletler, ekonomik, siyasi, sanatsal ve bilimsel gelişmelere daha çok vakit ayırarak toplumsal refahın artmasını sağlamaktadırlar. İstihbarat, ulusal güvenliğin sağlanmasındaki en önemli husustur. Türkiye de bu alandaki gelişimini gerek tercih ederek gerekse de zorunlu olarak sürdürmeye devam etmektedir. Yıllardır süren terör olaylarını yalnızca askeri güç ile sonlandırmak ya da önlemek mümkün değildir. Nihayetinde Türkiye'nin karşısında bir ülke değil terör örgütü bulunmaktadır. Bir başkan yönden bakıldığında da dünya siyasetinin geldiği nokta bu gelişimi zorunlu kılmaktadır. Türkiye, konum itibarıyla kaosu hakim olduğu bir coğrafyada yer almaktadır. Irak, İran ve Suriye'de yaşanan gelişmelerin yakından takip edilmesi bir zorunluluktur. Yunanistan ile yıllardır dönemsel olarak patlak veren sorunlar, benzer şekilde Rusya ile kurulan ilişkiler, Akdeniz'de ortaya çıkan doğalgaz krizi ve benzeri diğer gelişmelere bakıldığında ulusal güvenliği tehdit etmesi muhtemel çok fazla unsur bulunmaktadır. Bu tehditlerin bertaraf edilmesi de istihbarat sistemindeki etkinliğe bağlıdır. Unutulmamalıdır ki daha önce de vurgu yapıldığı üzere bir ülke ancak istihbaratı kadar güçlü, istihbaratı kadar güvenlidir.

KAYNAKÇA

- Akad, M. T.** (2001). **Strateji Üzerine**, İstanbul, Kastaş Yayınları.
- Akyüz, B.** (2015). “ Türkiye’de İç Güvenlik Algısının Değiştirilmesi: İç Güvenlik Teşkilatına Yönelik Yeni Yapılanma Modeli”, **Savunma Bilimleri Dergisi**, Cilt 14, Sayı 1, Ss.65-87.
- Alsancak, H.** (2018). **İstihbarat Bilimi**, Ankara, Kripto Yayınları
- Andrew, C.** (2004). “Intelligence, International Relations And Under Theorisation”, **International Journal Of Intelligence And Counterintelligence**, Cilt 19, Sayı 2, Ss.170-184.
- Arı, T.** (1999). **Uluslararası İlişkiler Ve Dış Politika**, İstanbul, Alfa Basım Yayın.
- Asker, A.** (2016). **İstihbarat Örgütleri**, Ankara, Kripto Yayınları
- Ateş, H.** (2014). **Türk İstihbarat Sisteminin Sorunsalları**. Ankara, Detay Yayıncılık.
- Ateşoğlu, G.N.** (2016). **Batı’nın Yeni Güvenlik Stratejileri Ab-Nato-Abd**, Ankara, Bağlam Yayınlar.
- Aydın, N.** (2018) . **İstihbarat Ve İstihbaratçı**, İstanbul, Parola Yayınları
- Aykut, E.** (2006). **Adaletin Terazisini Dengelemek: Şiddet Ve Politika**, İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Bal, İ.** (2006). “İstihbaratın Değişen Seyri: Ulusal Güvenlik İstihbaratı Ve Kriminal İstihbarat”, **Uluslararası Hukuk Ve Politika**, Cilt 2, Sayı 6, Ss.111.
- Bal, M.A.** (2003). **Modern Devlet Ve Güvenlik**, İstanbul, Iq Sanat Yayınları
- Bauman, Z.** (1996). **Yasa Koyucular İle Yorumcular: Modernite Postmodernite Ve Entellektüeller Üzerine**, Çev. Kemal Atalay, İstanbul, Metis Yayınları
- Bayraktar, G.** (2014). “Harbin Beşinci Boyutunun Yeni Gereksinimi: Siber İstihbarat”, **Güvenlik Stratejileri Dergisi**, Cilt 10, Sayı 20, Ss.119.147.
- Bedir M. E.** (2019). “Ulusal Güvenlik Politikalarında Barışçıl Güvenlik Stratejisi: Atatürk Dönemi Analizi”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.
- Bedük, S.** (2009). **Kamu Düzeni Ve Müsteşarlığı Üzerine Bazı Notlar**, İdarecinin Sesi.
- Born, H. Ve Leigh, I.** (2008). **İstihbaratı Hesap Verebilir Hale Getirmek**, Çev. Zeynep Demirsü, İstanbul, Tesev Yayınları.
- Castel, R.** (2004). **Sosyal Güvensizlik**, Çev. Işık Ergüden, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Cebeci, M.** (2007). “Tehdit Algılamasında Yapısal Ve Konjektürel Nitelikler/İthal Tehditler, Türkiye’ye Yönelik Dış Kaynaklı Tehditler Sempozyumu” İstanbul, Harp Akademeleri Komutanlığı.
- Clauser J.K. And Weir M.S.** (1975). **Intelligence Research Methodology-An Introduction To Techniques And Procedures For Conducting Research In Defence Intelligence**, Washington D.C, Defence Intelligence School Press Intelligence Agency
- Çınar, B.** (1997). **Devlet Güvenliği İstihbarat Ve Terör** Ankara, Sam Yayınları

- Çimen, K. C.** (2013). **İstihbarat Servislerinin Biçimsel İşleyiş Sorunlarına Yönelik Bir Çözüm Önerisi: Örgüt Geliştirme**, Ankara, Todaye.
- Dearth, D.H. And Goodden, R.T.** (1995). **Strategic Intelligence Theory And Application**, Washington D.C, Defence
- Dedeoğlu, B.** (2003). **Uluslararası Güvenlik Ve Strateji**, İstanbul, Derin Yayınları.
- Dni.** (2015). “Semiannual Assessment Of Compliance With Procedures And Guildelines Issued Pursuant To Section 702 Of The Foreign Intelligence Surveillance Act, Submitted By The Attorney General And The Director Of National Intelligence” Apporoved For Public Release By The Odnı.
- Engels, F.** (1997). **İngiltere Emekçi Sınıfının Durumu**, Çev. Yurdakul Fincancı, Ankara, Sol Yayınları
- Ercan, F.** (2001). **Toplumlar Ve Ekonomiler**, İstanbul, Bağlam Yayınları.
- Ergut, F.** (2004). **Modern Devlet Ve Polis: Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Toplumsal Denetimin Diyalektiği**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Gün, Ç.** (2014). “Ulusal Güvenlik Politikaları’nın Belirlenmesinde İstihbaratın Rolü Ve Önemi” , (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kara Harp Okulu.
- Güner, Y.G.** (2017). “İnsani Ve Teknik İstihbarat Kapsamında Modern İstihbarata Karşı Koyma”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Marmara Üniversitesi.
- Harvey, D.** (2003). **Sosyal Adalet Ve Şehir**, Çev. Mehmet Moralı, İstanbul, Metis Yayınları.
- Herman, M.** (1999). **Intelligence Power İn Peace And War**, Cambridge, Cambridge University Press
- İlter, E.** (2002). **Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi, Milli Emniyet Hizmetleri Risayeti, M.E.H./Mah, 1927-1965**, Ankara, Milli İstihbarat Teşkilatı Yayınları
- Joseph, U.B.** (1999). **Intelligence Intervation İn The Politics Of Democratic States, The United States, Israel And Britain**, Pennsylvania, The Pennsylvania State University Press
- Kahmenan, D.** (2003). **Thinking Fast And Slow**, New York, Farar, Straus And Grioux.
- Kahn, D.** (2002). “İstihbaratın Tarihsel Teorisi”, **Avrasya Dosyası Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, Ss.5-20.
- Karakoç, E.** (2008). “Türkiye’nin Uluslararası Güvenlik Stratejileri”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kadir Has Üniversitesi
- Karan, K.** (2018). **İstihbarat Bilimi**, Ankara, Kripto Yayınları
- Kaya, E.** (2008). “1980 Sonrasında Kentsel Alanda Değişen Güvenlik Anlayışı: Özel Güvenlik Üzerine Bir İnceleme”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli Üniversitesi.
- Kaynak, M. Ve Mete, Ö.L.** (2009). **Gizli Servisler Karanlık Odalar Kör Noktalar**, İstanbul Profil Yayınları.
- Kent, S.** (2003). **Stratejik İstihbarat**, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Koca, H.İ.** (2019). “Stratejik İstihbarat”, **Akademik Tarih Ve Düşünce Dergisi**, Cilt 6, Sayı 4, Ss.2187-2198.
- Köker, L.** (2003). **Modernleşme, Kemalizm Ve Demokrasi**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Köseli, M.** (2011). **İstihbarat Temel Hususlar Ve Güncel Konular**, Ankara, Adalet Yayınevi

- Krızan, L.** (1999). **Intelligence Essentials For Everyone**, Joint Military Intelligence College.
- Küçükşahin, A.** (2007). “Türkiye'nin Tehdit Belirleme Yöntemi Ve Güvenlik Anlayışı Çerçevesinde Düşman Kavramının Değerlendirilmesi, Türkiye'ye Yönelik Dış Kaynaklı Tehditler Sempozyumu”, İstanbul, Harp Akademileri Komutanlığı.
- Küleççi, M. , Kumbasaroğlu, H. Ve Aksoy, A.** (2002). “Türkiye'nin Irak Ve Suriye Olan Su Sorunu”. V. Tarım Ekonomisi Kongresi, 18–26 Eylül Erzurum, Türkiye.
- Lowenthal, P.R.** (2009) **The Evolution And Influence Of Social Presence Theory On Online Learning**, Heshey, Pa: Iqı Global
- Marrin, S.** (2005). “A Review Of: Using Inetelligence To Protect Homeland Securtiy”, **International Journal Of Intelligence And Counter Intelligence**, Cilt 18, Sayı 3, Ss.549-559.
- Miman, A.T.** (2007). **Küreselleşmenin Ordusu Ekonomik İstihbarat**, İstanbul, Iq Kültür Sanat Ve Yayıncılık
- Neocleous, M.** (2006). **Toplumsal Düzenin İnşası: Polis Erkinin Eleştirel Teorisi**, Çev. Ahmet Bekmen, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Özdağ, Ü.** (2014). **İstihbarat Teorisi**. Ankara, Kripto Yayınları.
- Özdağ, Ü.** (2016). **İstihbarat Örgütleri**. Ankara, Kripto Yayınları.
- Özdemir, H.** (1989). **Rejim Ve Asker**, İstanbul, Afa Yayınları.
- Özkan, T.** (2004). **Milli İstihbarat Teşkilatı, Mit'in Gizli Tarifi**, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Polanyı, K.** (2000). **Büyük Dönüşüm: Çağımızın Sosyal Ve Ekonomik Kökenleri**, Çev. Ayşe Buğra, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Riess, K.** (1958). **Topyekûn Casusluk**, Ankara, Jandarma Basınevi
- Schmitt, C.** (2006). **Siyaset Kavramı**, Çev. Ece Göztepe, İstanbul, Metis Yayınları.
- Sönmezoğlu, F.** (2014). **Uluslararası Politika Ve Dış Politika Analizi**, İstanbul, Der Yayınları.
- Söylemez, Z.** (2019). “Ulusal Güvenlik Ve Türk İstihbarat Sistemi”, (Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karabük Üniversitesi.
- Şengül, T.** (2001). **Şehirselleşme Ve Siyaset: Kapitalist Şehirleşme Süreçleri Üzerine Yazılar**, İstanbul, Wald Demokrasi Kitaplığı.
- Tezkan, Y.** (2000). **Siyaset, Strateji Ve Milli Güvenlik**, İstanbul, Ülke Kitapları.
- Tezsever, S.** (2009). **Milli Güvenliğimiz İçinde İstihbarat-Türkiye Cumhuriyeti Ve İstihbarat Olgusu**, İstanbul Üniversitesi Basımevi, İstanbul
- Troy, T.F** (1991). “The Correct Defination Of Intelligence”, **International Journal Of Intelligence And Counter Intelligence**, Cilt 5 Sayı 4 Ss.433-454.
- Turan, Ş.** (2005). **Türk Devrim Tarihi**, İstanbul, Bilgi Yayınları.
- Yıldırım, M.** (2006). **Sivil Örümeğin Ağında**, Ankara, Ulus Dağı Yayınları
- Yılmaz, S.** (2007). **21. Yüzyılda Güvenlik Ve İstihbarat**, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Yılmaz, S.** (2008). **Güç Ve Politika**, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Yılmaz, S.** (2018). **Temel İstihbarat**, Ankara, Kripto Yayınları

İnternet Kaynaklar

- Egm.** “İstihbarat”, Emniyet Genel Müdürlüğü İstihbarat Daire Başkanlığı, <Http://Www.İstihbarat.Pol.Tr/Sayfalar/Tarihce.AspX> (Erişim Tarihi: 15.02.2020).
- Mevzuat**, “Devlet İstihbarat Hizmetleri Ve Milli İstihbarat Teşkilatı Kanunu”, Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, <Https://Www.Mevzuat.Gov.Tr/Mevzuatmetin/1.5.2937.Pdf> (Erişim Tarihi: 14.08.2020).
- Mit**, “Milli İstihbarat Teşkilat Yapısı”, Milli İstihbarat Teşkilatı, <Https://Www.Mit.Gov.Tr/Teskilat.Html> (Erişim Tarihi: 14.08.2020)
- Mit**. “Milli İstihbarat Teşkilatının Görevleri”, Milli İstihbarat Teşkilatı, [Www.Mit.Gov.Tr/Kanun04-01 .Html](Www.Mit.Gov.Tr/Kanun04-01.Html) (Erişim Tarihi: 11.01.2020).
- Tdk**. “İstihbarat”, Türk Dil Kurumu, <Https://Sozluk.Gov.Tr> (Erişim Tarihi: 19.01.2020).

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Halil İbrahim KOCA

Doğum Tarihi ve Yeri: E-Posta: 14.08.1991-Karaman halilibrahimkocaa@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** : 2016, İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset bilimi ve Uluslararası İlişkiler

MESLEKİ DENEYİM VE ÖDÜLLER:

DİĞER YAYINLAR, SUNUMLAR VE PATENTLER

- Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi, Stratejik İstihbarat, 2019, Cilt:6, Sayı:4, SS.2187-2189.